

84632

OLCSÓ
JÓKAI

SZK

11-16.

N.M.

OSZK

OSZK

OSZK

OLCSÓ JÓKAI

EGY-EGYSZÁM 40 FILLER

11-12. sz. 80 fill.

A cigánybáró

REVAI-KIADÁS

OLCSÓ JÓKAI

OLCSÓ JÓKAI — erre a varázsigére előkerülnek Jókai műveinek tömkelegéből a legszebb igazgyöngyök, mik elvesztek a kincsek nagy sokaságában. Előkerülnek, hogy ragyogásukat, tűzüket szertehordják ez országba, a nagy tömegek közé, a milliók közé, hogy fillérek árán jussanak el mindenüvé a nagy mesélő, a lelkeket hódító varázsszavú költő legesodásabb alkotásai.

Olcsó Jókai egy-egy száma
füzve 40 fillér.

JÓKAI MÓR

A CZIGÁNYBÁRÓ

REGÉNY

RÉVAI-KIADÁS

P. o. hung
904. de

CS

KÖNYV-
TÁRA

R
1965

84632

/M-12

12 1

HÁROMSZÁZ HORDÓ EZÜST.

Volt a mult század elején egy gazdag földesúr a temesi bánságban.

A magyar nyelvben csak akkor használjuk az „egy“ szót, a mikor az számot fejez ki. Csak „egy“ és nem több.

Itt épen az az eset fordult elő. Csak ez az egy gazdag földbirtokos volt az egész nagy kerületben, és nem több. Botsinkay Gáspárnak hitták.

Mert abban az időben a mostani „magyar Kanahán“ csak az inségnek és a nyomorúságnak volt hazája.

Kilenczszáz falu állt üresen a bánság területén. (Az összeírás az olyan falut, a melyikben „két“ ház lakva van, már a lakottak közé sorozza.) Azoknak egy része le is volt égetve s porig rombolva; de olyan is sok volt, a hol még álltak a falak, zöld nyirokkal bevonva, s megvoltak a tetők, vihartól felborzolva; csak a széltől csapkodott ajtók, ablaktáblák, a viharban nyi-

korgó kútgémek hirdették, hogy senki sincsen odahaza. A lakosság el lett hajtva, vagy elfutott, talán még visszajönnek; — ha ők nem, a fiaik, vagy az unokáik.

Azután jött egy-egy árvíz, a mi százával söpörte el még azokat a helységeket is, a mikben lakott valaki.

A törökök elrontottak minden vízgátat, töltést, a mi a folyamokat korlátozta, egy mocsárrá változtatták az egész tartományt. A Temes folyam akkoriban egy tavat képezett, olyant, mint a Fertő, abból folyott ki. Ennek a tónak a neve volt „Lacus Betzkerek“. Összel és tavasszal ez a mocsárvilág átalakult „egy“ tengerré, a min hajókkal jártak. Néhány év előtt a torontáli Majdán falu határában, ahol most dohányt és szőlőt termesztenek, ölnyi mélységben a föld alatt egész elsülyedt hajót találtak: gabonamaradványok voltak benne. Nagy tölgyfahajó volt a derekasak közül. Régi proccessusokban egész vidékek, a hol most csak szántóföldek vannak, perlekednek elvett hajóikért a defterdárokkal.

Uttalan, laktalan mocsárbirodalom volt itt; farkasok, tekenős békák országa, a mit nyarat-szaka elült a dögleletes köd, embernek, állatnak halált hozó; patécsok, hagymázok leskelődtek ottan a keresztül utazóra, s felére apaszták a kerített várak őrségeit; hetekig nem láttak itten kék eget derült napok mellett; s mikor a szúnyogok raja felkavarodott, az olyan volt, mintha falvak égnének s azoknak a füstje gomolyogna; ha pedig

egyszer a kolumbácsi légy raja neki indult, az elől futott, bújt szárnyék alá ember és barom, mert az a bivalyt is megöli. A kigyók s más egyéb csúszómászók serege meg olyan tömegre szaporodott, hogy otthon a telepesnek az ágyát emelgették éjjel a feje alatt, s a tűzhelyen levő fazekába bebújtak, kinn a mezőn meg úgy álltak ki a fejeik a fűből, mintha ligetszámra nőtt volna ki valami eleven rekettye.

Nem volt itt szántott föld. Ha lett volna is ember, a ki neki ereszsze az ekét a pázsitnak, nagy hitének kellett volna lenni, hogy abba elvesse a búzát, a mikor nem tudhatta, hogy ő aratja-e le, vagy a milliom földi féreg? vagy a vándor hörcsög? vagy a sáska vagy a török?

Másutt meg, a hol elpusztították az erdőket, a szabadon járó szél felszakgatta a homok hegylánczokat s egész afrikai sivataggá változtatta a környéket, ahol nem termett más, mint éles mosó sás, meg páfrán.

Szigetvilág, mocsár, sivatag: halászok, vadúzők, nomádok, martalóczok menedéke volt az egész nagy terület.

Hogyan lehetett hát itt „egy“ gazdag ember?

Ennek a dolognak igen furcsa nyitja van.

A Botsinkay családnak az őse kezdte már el ezt a politikát, hogy a legelső törökfoglalás alkalmával se el nem futott a világba, se fegyvert nem fogott a hitetlenek ellen; hanem igyekezett a temesvári basának a kegyeit megnyerni. S azon-

túl, aztán fiúról-fiúra szállt ez a bölcsesség s valamennyien igen jól érezték magukat mellette.

Botsinka, a család ősfészke, ott feküdt Temesvár közelében; mindjárt a Béga mocsárai szélében. Azt a birtokos úr a temesvári basa engedelmével szépen körülsánczoltatta: a hadifoglyokat adták oda neki kölcsön erre a munkára; a hatalmas töltések ingyen épültek fel, s ezzel a nagy birtok ármentessé lett téve. Ott azután lehetett szántani, vetni; gulyákat, nyájakat szaporítani. Azokat is jó olcsón lehetett beszerezni a törököktől, akik ingyen jutottak hozzá. Igaz ugyan, hogy ezzel a körülsánczolóással aztán a megakasztott Béga annál jobban elárasztotta a körülfekvő felső vidéket; hanem ez megint beleillett a török hadvezérek tervébe; a kik tudták, hogy semmi sem olyan jó védelem egy nagy várnak, mint a mocsár.

A hadifoglyok javát aztán Botsinkayék ott meg is telepítették a saját falujokban; adtak nekik jobbágytelket s azok szívesen maradtak ott: mert áldott föld volt, s a földesúr jól bánt velük.

Még templomot is építtetett saját költségén az új telepítvényen, magas, karcsú, fényes bádoggatejű toronynyal; és hogy ennek a templomnak a sorsa örök időkre biztosítva legyen: tízezer tallért tett le alapítványul a bácsi káptalannál, hogy annak a kamataiból fizessék a plébánost, s még azonkívül az egész halászatot is az egyháznak adományozta. Ezt már csak el nem viszi se az árvíz, se a török, se a devaluatio.

És a mellett iszonyú kincseket halmozott össze. A mit a törökök fél Magyarországon az úri kastélyokból összeraboltak, arany, ezüst remekműveit az ötvösmesterségnek, az mind odavándorolt Botsinkára. Az élelmes földesúr cserében ellátta élelemmel, gabonával, vágómarhával a temesvári törökséget, s a basák is meggazdagodtak mellette. Az élelmezési raktár ott volt a szomszédban s ők pedig úgy számították azt be a stambuli khaznadárnak, mintha minden befaló harapást Ruméliából hozatnának ide.

Mindig csak egy fiú maradt a jószágban, úgy hogy azt nem kellett soha osztály alá bocsátani. Ez is szükséges a meggazdagodáshoz.

Botsinkay Gáspárnak épen már csak a harmadik feleségétől született nagy későre egy fiacskája. Ez a felesége georgiai nő volt; Mehemed pasától kapta ajándékba; katolikus hitű volt; megesküdtek. Rá egy esztendőre született egy kis fiuk. Fekete kis cigány forma purdé volt; — hanem hiszen az apa is elég barna volt, az anya meg épen igen sötét színű. Ezt megkeresztelték Jónásnak.

Ugyan emlékezetes születésnapja volt az úrfinak: Aug. 5-e 1717-ben; a nagyváradi ütközet napja.

Régi barátságból Mehemed pasát is meghívta Gáspár úr erre a családi ünnepélyre; ámbátor annak sem a keresztelésnél, sem a borivásnál semmi keresete nem volt.

De azért mégis megjelent a hatalmas török

parancsnok a Botsinkayak pompás kastélyában, a hol a lakoma alkalmával számára egy kis külön szobában terítettek, nehogy „egy“ asztalnál legyen kénytelen ülni a keresztyén pappal, meg a többi disznóhúsevő, bornyakaló tisztátalan gyaur vendégsereggel. Ellenben Gáspár úr maga ott lakomázott a pasával a külön szobában s osztozott vele a rizskásás ürühúsban, a csirkehússal töltött jurgitában és a rózsavizes főtt mustban; a mik töröknek valók.

Mikor aztán az evés végeztével a pasa megmosta a kezét, a fekete kávé felhozatta magának s az igazi „boktsatütün“ dohányra rágyújtott, azt mondá Gáspár úrnak:

— No fiam, a mi uraságunknak az ideje ezzel a jövő Szent-Mihály nappal letelt.

— Hogyan telt volna le?

— Hát csak úgy, hogy futhatunk innen minden pereputtyostól.

— Miért?

— Azért, mert kergetnek.

— Kicsoda?

— Eugén herczeg.

— Hisz azt a nagyvezér tartja körülfogva Pétervárad alatt.

— Ali szeraszkiez nem tart már semmi mást fogva, mint az eltört kardja markolatát a föld alatt. Eugén herczeg szétverte az egész hatalmas ármádiánkat; odaveszett minden ágyunk, zászlónk, még a vezéri „mundzukos“ lófarkak is. Most pedig Eugén herczeg az egész táborával

sietve nyomul fölfelé, Temesvár ellen; egy hét alatt itt lesz. A mocsarak ki vannak száradva, tizenkilencz hét óta aszály van. Senki sem áll neki ellent.

— De Temesvár igen.

— Nem sokáig. Egy nimetullahita dervis megjövendölte, hogy ostrommal fog bevétetni. Allah segít, ha segít!

— Ez nagy baj.

— Nekem kicsiny; mert már öreg ember vagyok; de neked nagy, mert még fiatal vagy: most kereszteltetted a fiát.

— Hát mi bajom lenne neked? Hisz én nem vétettem a császárnak semmit.

— Dehogyan nem vétettél, édes fiam! Emlékezzél csak vissza Rákóczyra! Hányszor adtál szállást követeinek, a kik a portára jártak! S ha te nem vétettél, vétett az apád, a nagyapád. S van egy igen nagy bűnöd: az, hogy gazdag vagy. Kincseid vannak fölhalmozva. De még milyen kincsek! Nézd, ezen az ezüst tálon a Pálffyak címere van kiverve. Ennek az arany serlegnek a talpára a Balassák címere van bevésve. A többinek is mind van ismerőse. — Tudod, mikor ott nálunk ozman országban egy-egy pasa nagyon meggazdagszik, hát akkor hogyan segítenek rajta? A héttornyú Jedikuláhnak a vízhatlan pinzéiben tartogatnak egy csomó halálraitelt rabot. Ezek közül felhoznak hármat: szabadságot ígérnek nekik, ha rávállanak a kipécézett pasára, hogy az összeesküvő a szultán ellen. Három

tanu elég, hogy valaki meg legyen érve a selyemzsinórra. A halott kincseit pedig öröklő a „Khazniár“. Nem hiszem, hogy Bécsben is ne volna ilyen Jedikulah! A gazdag ember halálra ítélt ember, édes fiam. Azért légy a felől bizonyos, hogy a mint Eugén herczeg kikerget engem Temesvárból (beletemetetni magamat nem hagyom), akkor te is velem szaladsz, vagy pedig a fejed szalad el te tőled.

— Hát akkor veled fogok szaladni.

— Ezt már jól mondtad. — Hanem hát tudod azt, hogy a futó ember nem vihet magával nagy terhet. A mi kincsét másra bízta, az olyan jó, mintha a szent eklézsiának hagyta volna. Lóháton, magunk mellett alig szabadíthatunk egyebet, mint zsacsκόba vert arany pénzt: ez pedig micsoda? tizenötezer darab = egy mázsa. Én pedig csak most kaptam Várnából háromszáz hordó kivert ezüst pénzt, egy millió dénár kerek számban: a mit a hadseregnek kellene zsoldba kifizetnem. De hát azt a bolondot nem teszem; mert ha az ellenség elfoglalja Temesvárt, a pénzt akár nálam találja, akár a katonáimnál, mindenképen elharácsolja.

— Rejtsük el nálam.

— A számból vetted ki a szót. De hova? és miképen? Ez a kérdés. Hogy mikor aztán egyszer visszakerülhetünk (a mi bizonyos), megint rátaláljunk; de más rá ne bukkanhasson.

E felett aztán a két nagy úr eltanakodott hosszasan, míg valamiben végre megállapodtak.

A paszitát tartó vendégsereg vígan áldomásozott a nagy étteremben; a két nagy úr azalatt lesétált a szép kastélykertbe s ott folytatta a tanakodást.

A templom tornyában épen esti hét órát harangoztak.

A templom tornyának az árnyéka oda vetődött az urasági kert kavicsos útjára. A tetején volt egy kereszt, annak a hegyében meg egy csilagos gömb.

Gáspár úr a botja hegyes végével ezt a gömbölyű árnyéket körülkerítette a porondon, azután ő is, meg a pasa is kivették széles öveik mellől a zománczos óráikat s összenézték: zsebóra, napóra, toronyóra mind egyformán VII-et mutatott.

„Augusztus 19; 1717. — Jól megjegyezd, hogy szökő esztendő!“

Akkor aztán megcsókolták egymásnak a szakállát, kezét szorítottak és elváltak.

Másnap reggel, mikor Gáspár úr kinézett az ablakán, azt látta, hogy tenger van előtte. Az éjjel Mehemed pasa Temesvár alatt nagy kővel terhelt gabonáshajókat süllyesztetett el s azokkal úgy elrekesztette a Béga medrét, hogy az most köröskörül elöntötte a vidéket. Házak, tanyák úsznak; a jegenyefáknak csak a sudaraik látszanak ki a vízből. Az özönben olyan a töltések-

kel körülvett botsinkai birtok, mint valami sziget az oczeánon.

Ugyanaz nap délutánján egy nagy, terhes tölgyfahajó közeledett Temesvár felől a botsinkai rév felé, tizenhat evezőssel, meg egy kormányossal. Mindannyian feketebőrű nubiaiak voltak.

Azok ottan a parthoz közel horgonyt vetettek, s azután éjjel-nappal jártak a dereglyéikkel a hajótól a parthoz, meg onnan vissza, s a ki megszíról leste őket (közelbe nem eresztett Botsinkay Gáspár senkit), azt láthatta, hogy jövet is, menet is meg van terhelve a dereglye. Valamit hoznak és valamit visznek. A mit kihoztak, az mind ezüst volt, a mit visszavittek, az a holt föld. Valami föld alatti folyosót áshattak, a hová Mehemed pasa rengeteg kincseit eldugták.

Négy nap és négy éjjel dolgoztak.

Akkor Botsinkay Gáspár a kastélyban levő kincseket, az arany, ezüst edényeket, kelyheket, klenodiumokat mind összeszedette s akárki láthatta, hogy azokat is mind a dereglyére rakják. Azokat azonban nem vitték a hajóra, a hogy a profánus emberek hitték; hanem szintén oda rejtették el a föld alatti pinczeboltba, a mit alattomban ástak, de aminek semmi jele nem maradt, a mint a munka be volt végezve; mert a tárna czölöpzetét, a mi a föld alatti bejárathoz vezetett, löporral felvetették, s arra az alagút kezdetét menten betöltötte a Béga-áradat vastag kavicsstorlattal, a pinczebolt maga pedig ki tudja hol van?

A hajó azután, a mint a munka be volt vé-

gezve, visszatért, most már vízmentében lefelé ereszkedve. Közel a temesvári sánczokhoz — tévedésből — (bizonyosan aludtak a négerek valamennyien a hajóban) a komparadzsik egy öreg ágyúval a fenekébe találtak löni: az ott rögtön elsülyedt; egy fekete lélek sem menekült meg róla. És ezzel szépen el lett takarva Mehemed pasa kincseinek titka: csak a két barátságos úr maga tudott még felőle valamit.

Jó volt sietni. Mert Eugén herczeg hamarabb itt termett heted napnál a győzelmes ármádiával, s a mint Temesvárt megszállotta, rögtön észrevevő, hogy mi okozza itt — nagy aszály idején — ezt az özönvizet! Buvárai víz alatti petárdákkal felvették az eltorlaszoló hajókat a Béga medrében s azzal az árvíz lefolyott; Botsinka is szárazon maradt ismét.

De azért Gáspár úrnak még nem kellett tovább futni, mert hatalmas, nagyszámú török tábor jött át Oláhországból Temesvár felszabadítására s az épen ott az ő birtokában ütött tanyát; ott volt mit enni. Csendereli Amhát pasa, a vezér maga ott pihent meg a botsinkai kastélyban. Gáspár úr váltig is biztatá, hogy üssön már a császáriakra; de az éles eszű pasa azt felelte rá:

— Édes fiam, ha rájuk ütök, akkor vagy én verem meg őket, vagy ők vernek meg engem.

A közben éjjel-nappal ide hallatszott az öreg ágyúk bömbölése, a mikkel Savoyai Eugén Temesvár bástyáit törette. Amhát pasa csak arra vár, hogy a Dunántúlról megérkezzék Ali Kurd

a maga seregével s akkor három tűz közé fogják a római császári sereget. — Csakhogy Ali Kurd pasával az az emberi dolog történt, hogy Pálffy János nádor, a péterváradi nagy diadal oroszlánja, útját állta s úgy elverte, hogy az esze nélkül szaladt vissza a Dunán túlra.

A jó Mehemed pasa védte ugyan magát Temesvár falai között emberül! a rohamnál maga is szembe szállt vén ember létére a még vénebb Eugénnal, s a császári vezér sebet kapott a túsában; hanem azért győzött: a külvárost rohammal vette be. — Ekkor aztán a belvárosba szorult Mehemed pasa feladta a várat. — A győztes vezér a hős ellenfélnek a legnemesebb nagylelkűséggel nyitott utat, szabad elköltözést engedve neki egész seregével s minden podgyászával: még ezer szekeret is rendelt alája, a mik a Dunáig elszállítsák, s ötszáz jó magyar huszárt adott melléje kíséretül, a kik megvédelmezzék azt a harmincz szekeret, a mik Mehemed pasa pénzes hordóit szállítják, a ráczok megtámadása ellen.

Az alibunári mocsár mellett aztán egy éjjel maguk a pasa szarácsijai vak lármát támasztottak, hogy itt a „ráczok!“ s míg a kíséző lovasság azokat keresni száguldozott, az alatt ők maguk felverték a hordókat, tarisznyára rakták a sok pénzt s az éjszaka sötétjében elszeleltek a világba. Akkor káromkodhattak aztán, mikor napvilágnál meglátták, hogy a felprédált pénz csupa merő lengyel garas, rézasper és libertás volt. Az ezüstöt jó helyre tette el Mehemed pasa. Tudta

ő azt előre, hogy az is így járt volna, ha magával viszi. Ismerte a maga népét.

— No fiam! monda Amhát pasa Gáspár úrnak Temesvár elestének hírére, most már mi elkezdhethjük a futást; de hogy hol végezhetjük el? azt csak Allah tudja!

Azzal Botsinkay Gáspár szekérre rakta a feleségét, meg a kis gyermekét; maga annyi arany pénzt zacskóba tömött, a mennyit egy ló lovasán kívül elbir, s Amhát seregével együtt kiment Oláhországba. Vele futott minden cselédje; a kastély ott maradt üresen: a lábas jószágot is elhajtották.

S még csak a szeme sem lett nedves, mikor ezt a maga alkotta paradicsomot elhagyá — azzal biztatta magát, hogy majd nagy hamar vissza fog ő megint kerülni. — Hatalmas úr a szultán! Boldogok, a kik az ő palástjának árnyékába menekülnek!

AZ ELBOSZORKÁNYOZOTT ÖRÖKSÉG.

De bizony Botsinkay Gáspár soha sem látta meg többet a szép bánági fekete földet; oda került maga is a nikodémiai veres homokba a vezére mellé, a nagydicőségü Rákóczy Ferencz mellé. — Vizontagságos élete volt a török földre menekülése után. A nagy pártfogóját, Mehemed pasát az Atmeidán piaczon lefejezték, a miért Temesvárt feladta. Elébb azonban kivallatták vele, hogy a kincseinek hollétéről a magyar menekült főúr, Botsinkay Gáspár tud legtöbbet. Ettől fogva Botsinkay Gáspárt hol tömlöczbe csukták, hol meg lovas hadcsapat élére állíták; mindenképen megbecsülték; szem elől el nem bocsáták: csakhogy vezesse rá a törököket az elrejtett kincsekre. (Egy millió tallér még a fényes kapu előtt is számot vet.) Egyszer-egyszer közel is volt már hozzá, hogy a vezetésére bizott török haddal és a magyar menekültekkel betörjön a Bánágba s

magának Botsinkát, a szultánnak a Bánságot, Rákóczynak Magyarországot visszaszerezni segítsen; hanem aztán csak vízzé vált minden terv: a törököket megverték, a magyar vezérek elhaltak; utoljára Rákóczynak a fiai is meghaltak, az egész magyar szabadságharcz ad acta lett téve: Botsinkay Gáspár is odafeküdt a többi magyarok mellé az iz-nikmidj homokba.

A felesége meg a fia ez alatt élhették a világot, a hogy nekik tetszett. Soha attól az órától fogva, a mint Orsovánál egymástól elválasztották őket, nem kerültek egymás közelébe. Botsinkay Gáspárt elvitték Stambulba: a felesége meg a porontyával elmaradt Viddinben. A magával hozott pénzt Gáspár úr természetesen nem osztá meg az asszonynyal; kellett az neki a pasák megvesztegetésére; a magára hagyott nő aztán egy ideig éldogélt az eladott kőson tyüiből, fülönfüggőiből; mikor minden fonál szakadt, akkor eljárt a kávéházakba énekelni, koboz mellett; az is csinos kereset volt. Később pártul fogta egy arab utczai művész, a ki szemfényvesztő és birkozó mutatványokkal mulattatá a közönséget; ennek a társaságában bejárta Bulgáriát, Ruméliát. A kis fiú nőni kezdett: azt a jongleur pártul fogta, a maga mesterségére kitanította, békát, majmot játszani, a tenyerein sétálni, s a lába ujjával a fülét megvakarni, tüzes parazsakat és éles késeket elnyelni, s más efféle hasznos dolgokra. A jongleur aztán egyszer nyakát törte: a cég feloszlott. Gáspár úrnak a felesége (vagy talán már özvegye?

nem tudni!) ekkor maga vándorló kávémérést nyitott; a kis Jónás úrfi igen ügyes volt a bég uraknak a pipáik meggyújtásában s mindenféle szolgálattételekben. Megint csak megéltek tisztességesen.

A jó asszony a mellett éjszakánként, mikor magára maradt a kis fiával, nem hagyta azt addig elaludni, míg újra meg újra elő nem vétette vele azt az elrongyolt ábéczét, a miből a keresztyén betűket olvasni megtanulhatá; még írásra is oktatta. Egynéhány imádságra is rászoktatá. Aztán mikor néha nagyot dudolt a szél a deszkaódé hasadékain keresztül, a minek kávéház volt a neve, akkor elmondá az anya a fiának, hogy ki volt az ő apja? Milyen hatalmas úr volt távol Magyarországon: mennyi gazdagsága volt.

Leirta előtte a palotát, a miben laktak, olyan híven, hogy szinte maga előtt láthatta azt a fiúcska, a címeres kapu görnyedő kőherkuleseivel, a szökőkút vízkádó delfinjeivel, a furcsa kis meztelen gyermekalakok a kerítés oszlopain; s minden ajtóra kifaragott címerek (egy medve, mely bárányt visz az ölében). — Azután elmondta neki azt is nagy suttogva, hogy micsoda drága kincsekkel volt tele ez a kastély! milyen bokályok, serlegek, tálak voltak kirakva közbámulatra, vert ezüstből, aranyból; hát még a sok kincses vasláda a kinyithatatlan lakatokkal! Hogy ezeket egy napon az apja mind elrejtette valahová; de még a feleségének sem mondta meg, hová? ott vannak azok még most is. Csak imádkozzék Jónáska

szépen az Istenhez: még valaha rátalál ezekre a kincsekre.

Hanem hát addig is élni kellett; még pedig a semmiből, a mi igen szép dominium, kivált Törökországban. A hogy Jónás urfi növekedett, az anyja úgy vénült: a georgiai fajta nő harminczöt éves korában már egész vén asszony. Már akkor csak kártyavetésre, jóvendőmondásra volt alkalmas. Utoljára meg is háborodott (nem volt csoda), tollszárákból tűzködött a fejére koronát s magyar palatinusnének nevezte magát: az a név rajta is száradt. Akkor Stambulban ténferegtek. Jónás tolmácsul szolgált az idegeneknek: azzal keresett egynéhány piaszttert. Azt is hazahordta az örült anyjának. — Egyszer aztán annak is vége lett: az anyja meghalt; Jónás örökölte utána az elhasznált, körülkopott jóvendőmondó kártyákat — és talán az azokkal együtt járó mindenféle boldogságot.

. . . De bizony még mást is örökölt!

Ekkor halt meg az apja Rodostóban. Maradt még ezer darab aranya a hazulról hozott pénzéből. Ezt rábízta egy török effendire, kivel jó barátságban élt, hogy kerestesse föl valahol az ő elzüllötten élő feleségét, vagy a fiát s adassa kezébe.

S csoda történt Törökországban!

Az örökségül hagyott ezer aranyból annyi kézen-közön keresztül mégis eljutott Botsinkay Jónásig száz arany!

Hiszen ez is kincs volt annak.

De még ez sem elég. Ha egyszer a szerencse neki indul, az aztán nem tart pihenést. Épen úgy, mint a szerencsétlenség.

Magyarország kibékítése be volt fejezve: a Bánátot minden időkre visszafoglalta a — császár. Ott most német kormányzó volt. Derék, jóra való ember. Francia a neve, német a nyelve, pápista a hite; de azért egészen derék ember. Annak köszönheti a Bánság, hogy újra Kanahánná kezdett visszaváltozni; s igazán méltán adja a nevére a Bánságnak minden sziklája és rónája ezt a visszhangot „Merci“.

Az elzüllött száműzötteknek közkegyelmet hirdettek; az elkobzott birtokokat az örökösöknek visszaadták; a pusztá falvak népeit visszatelepítették. — Botsinkay Jónás egy szép napon arra virradt, hogy ő a temesi Bánságban egy tizenhatezer holdas birtoknak, meg egy kastélynak az ura, a mibe csak bele kell neki ülni.

Csak azt sajnálta már most, hogy az anyját nem viheti magával. Látná meg még egyszer azt a sokszor emlegetett ősi kastélyt, a miről annyiszor kivetette a kártyán, hogy valaha vigad ő még abban. — Legalább az örökségül maradt jövendőmondó kártyát elvitte magával. — Abból merítette a bölcsességét az egész uton, a mi meg lehetős hosszú volt Stambultól Orsováig vitorlás hajón.

Ott azután a hazai partra lépve, vett magának lovat s lóháton utazott fel Temesmegyébe

azon a szép csinált országúton, a mit már a német kormányzó készíttetett.

Temesvárott mindjárt bejelenté magát a kormányzónál. Ott aláírta a reversalist, hogy a császárnak híve fog lenni, semmiféle „ligá“-ba, özszeesküvésbe nem keveredik, a parancsolatoknak se nem opponál, se nem resistál, és a lustratiókon lóháton megjelen.

Azzal melléje rendelték egy katonai komissariust, meg egy indzsellért, hogy a statutiót végezzék el vele: helyezték vissza a birtokába s mutassák meg neki, hogy meddig az övé? Tanukat majd kapnak a saját falujában: Botsinka a lakott községek kategóriájába van feljegyezve száz-hús portával.

Az urak kocsin mentek, a míg mehettek; a hol nagy vízre akadtak, ott dereglyét fogadtak, abba a háttas lovaikat is felvették, s aztán eveztek torony irányában.

Az a fényesen ragyogó torony amoda, Botsinka!

Ez nagyon tetszett Jónásnak. Derék torony.

Hanem az épen nem tetszett neki, hogy folyvást vizen járnak. Néhol a csáklya vége eléri a feneket, néhol nem, a vízi tők meg a sulyom épen javában virágzik.

— Hát hol kezdődik már tulajdonképen az én birtokom?

— Biz uram folyvást azon járunk; felelte neki az indzsellér. S aztán megmutogatta neki, hogy a hol ott a nagy messzeségben a hosszú sor száraz

jegenye látszik: az a birtokának a határa észak felől; délfelől pedig az a még hosszabb zöld vonal: az a nádas, az is mind az övé. — A jegenyefák ki vannak száradva, mert folyvást vízben állnak derékig.

— De hát az én birtokom mind a tenger fenekén van?

— De lesz itt majd száraz föld is.

Csakhogy az meg úgy be van lepve bozóttal, hogy alig lehet keresztül törtetni rajta; tüskés borz, tekenős béka ugrál fel a csörtető lovak előtt minden lépten-nyomon, egy-egy partos helyen meg a vizi kutyák építettek egész troglodith várost, utczasor lyukakkal: az mind onnan nézte az ablakból a földesur bevonulását. A hol pedig valaha szántottak, ez meg olyan göröngyös volt, mintha ördögszántás volna kőszikla talajon: majd kitört benne a ló lába.

De hát miből él ennek a falunak a népe, ha se nem szánt, se nem vet?

Majd meglátja azt Jónás urfi!

A mint bevergődtek nagy istenkisértéssel a faluba, ott minden háznak az ajtaját, ablakát befalazva találták; hiába kiabáltak, még pisztolylyai is lövöldöztek; nemhogy emberhang, de kutyaugatás sem fogadta őket.

Ezzel a birtokkal, meg a faluval az történt, hogy a földesura számkivetése alatt a felső szomszédja lerontotta a botsinkai felső töltéseket, a mik a Béga áradását ő rá szorították fel, az alsó szomszédja pedig meghagyta szépen az őt védő

első sánczot s így az egész Béga árja ott rekedt évről-évre a hajdani paradicsomban. A falu népe azután, a kinek senki sem volt a pártfogója, beleunt az örökös árvízbe s ott hagyván a házait, odább települt a szigetekre s ott élt — halászatból.

Ez pedig nagy baj volt Jónásnak, mert két helybeli tanúra a törvény értelmében okvetlenül szüksége van a birtokátadásnál.

De hiszen itt van a parochia. Ez megmaradt épen s a hogy az ablakon kitett virágcserepek bizonyítják, abban laknak.

Botsinkay Jónás odament és bezörgetett az ajtón. Senki sem jött azt kinyitni, csak két mérges kuvasz csaholása felelt a zörgetésre. Vajjon hol lehetnek? Élni kell itt valakinek, mert a konyhaablakon át meglátni, hogy a tűzhelyen ég a tűz, s a fazékból kilátszó disznóláb mutatja, hogy ottan sonka fő.

Szerencsére a harang megszólalt a toronyban, a szép nagy tizenhat mázsás harang, a mit az öreg földesúr öntetett. Bizonyosan ott van a pap meg a többi népség.

Az úrfi odament a templomhoz: az ajtót nyitva találta; belépett, a czinteremben lehúzta csizmáit, de a kalapját fentartotta a fején, úgy ment be az egyházba: így tanulta ő azt Nikodémiában.

Az egész templomban nem volt több ember, mint egy jámbor hajadon, meg egy piros ruhás kis fiú. — Hanem a torony lépcsőin épen ekkor szállt le egy köpczös, piros orczáju férfiú.

— Héj harangozó, hol van a pap?

— Én vagyok a pap.

— Hát a harangozó?

— Az is én vagyok. Maga harangoz a pap!
Hát te kinek a bolondja vagy?

— A magamé, meg a tied. Én vagyok a földesúr, Botsinkay Jónás.

— Aha! Most jössz Törökországból úgy-e? azt gondolod, török mecsetben vagy, hogy mezitláb jössz be s a tökiédő a fejedem?

— Hát nem úgy kell?

— Oh, te pogány. Hát nem ismered a religiót?

— Micsodát? Soha se ettem belőle.

— Fordítsd meg most mindjárt a dolgot: azzal a süveggel, meg azzal a saruval.

— Micsoda? A sarut tegyem a fejemre?

Magyarázat helyett úgy csapta pofon a pap, hogy lerepült a süveg a fejéről; ezt már megértette.

— Majd adok én te neked a szent dolgokkal mókázni.

Jónás úrfi kezet csókolt a pofoncsapásért: azt megtanulta Törökországban.

— Hát már most mért jössz?

— Azt jövök alázatosan kérni, hogy jelennél meg az urak előtt, a kik át akarják a birtokot nekem adni, a mi az apámé volt s te is bizonyítanád, hogy én vagyok én.

— Hát az mindjárt meglesz, csak elébb megtartom a misét.

— Ugyan kinek tartanád? Hiszen senki sincs a templomban.

— Az nem a te gondod. — Különben is ráérek, a míg te a másik tanut felhajhászod a faluban.

— Hát az a tisztességes hajadon nem lehetne a másik tanú?

— Nem. Mert a testvérhugom s a törvény nem enged két testvért egy dologban tanuskodni.

— Majd megkérdem az uraktól.

— Sohse kérdezd! mert azonfelül meg süket-néma is.

— Hát akkor hol vegyek én másik tanut?

— Eredj a falu végére, ott van a Czafrinka cigányasszonynak a háza; azt megtalálod: jó lesz a neked tanunak.

Ez nem jól kezdődik, gondolá magában az úrfi; egy pap meg egy vén asszony, mint első találkozó; visszament az urakhoz s elmondta nekik tapasztalatait; kérte, hogy küldjenek egy hajdut a cigányasszonyért.

Azoknak pedig mindegy volt; csak lerázhasák a nyakukról az exmissiót. A míg a két tanú megérkezik, ahhoz láttak, hogy kinyittassák a kastélyt a statuálandó új földesúr előtt. — Nem kellett ahhoz kulcs, hanem harapófogó, mert valamennyi ajtóról hiányzott a zár; a helyett be voltak erősen szegezve.

Nem volt pedig mit őrizni rajta. Az egymás után következő nagy kongó termekben nem volt semmi ellopni való. Egy darab butor sem volt itt sehol; a kandallókban megmaradt fadarabok ta-

nusíták, hogy azokat felfütötte valaki. Egy darabig a császári katonák laktanyája volt itt, azután a mindenünnen üldözött kóbor szegénylegények menedéke lett: azután meglakták a kincskeresők, a „vargyialis“-ok, a kik a régi okiratok nyomán kutatnak elhagyott várakban elrejtett kincseket, ezek minden pallót felszakgattak; a szép márványkő táblákat halomra hányták, a falak freskófestményeibe belekóstolgattak a kalapácscsal: minden kályhát összetörtek, minden rejteket fölfeszegettek; most aztán át van engedve az egész kastély a patkányoknak. Szép dolog lesz ebben lakni.

Éz alatt megérkezett az egyik tanú: a cigányasszony.

Tarkabarka lompos haczukába öltözött néember volt. Fekete ránczos pofájú, fehér fogú, boglyas hajú, minők a cigányasszonyok, ha megvénülnek.

Jónás úrfi nagyon szerette a cigányasszonyokat: köztük nőtt fel; azoktól tanulta, a mit tudott; a saját édes anyja is nagyon hasonlított már hozzájuk, vége felé.

Czafrinka kacskaringós cigány-áldással köszönté fel az ifjú urat, s megsimogatva barátságosan az orcáját, azt mondá: „egészen olyan, mint az édes apja volt legénykorában“.

— Hát ismerted te az én apámat?

— Én ismertem csak igazán.

S elmondta, ideje lévén rá, a míg a másik tanu megérkezik, hogy milyen derék legény volt a Jónás úrfi apja? Nagy, magas homloka, sűrű

gesztenyeszín haja elől két ágra befonva, hatalmas bajusza, sötétkék szemei; mikor elkiáltotta magát, olyan hangja volt, hogy mérföldnyire meghallották, s milyen ereje volt! elfogta az eleven szarvast a két hátulsó lábánál fogva.

— Igaz! igaz! mondá Jónás úrfi, ragyogóra váló arczczal. Az anyám is (szegény!) ezeket beszélte róla!

Ő bizony nem emlékezett az apjára másként, csak a mások elbeszélése után.

Ezalatt aztán csak vége lett a misének is: a plébános megjöhetett a kastélyba. Ugyan vártak rá a hivatalban járó urak.

„Ecclesia praecedit!“ mondá a tisztelendő úr. — Előbb be kellett zárni a templomajtót. Mert a sekrestyés gyerek nem éri el a kulcslyukat.

No hát hozzá lehetett fogni a statutióhoz. Hol a diploma? Utczu lelke! Azt elhurczolta már egy patkány a rajta megérzett pecsét ostyájáért. — Szerencsére még nem ehetette meg, csak a kétfejű sasnak az egyik szárnyát. Fel lehetett olvasni.

„Nos Maria Theresia, divina favente clementia Rex Hungariae, Hyerosolimae“ etc. etc.

Jónás levett kalppaggal hallgatta (tartva a pofonütéstől). Azt gondolta, ez is valami szent czeremónia.

Azután odaédesgették a kerítésre felkapaszkodott kis sekrestyés fiút. Azt lehúzták a gyepre s tizenkettőt csaptak reá vesszővel, hogy ráemlékezzék a statutióra vén ember korában. Ezzel authentizálva volt az újra beiktatás.

De most aztán az volt a nagy kérdés, hogy a fődologgal, a mi az ilyen statutiót megkoronázza, hogy lesz, mi lesz? — Ki traktál?

Az látni való volt, hogy az úrfi ezt a legjobb akarat mellett sem teheti meg.

Nem marad más jóltevő, mint a pap.

Annak pedig egyszerre ötszegletüvé vált a képe erre a szóra. Az egyik úr azt mondta neki: „Sacerdos debet esse homo hospitalis“. (A papnak vendégszerető embernek kell lenni.)

— Hiszen az volnék én, csak lenne miből. De szegény az ekklézsia: egyéb beneficiumom nincs, mint a mit a fundatióból kapok. Se szoba, se pár-bér. Még halott sincs már. Mikor húsevő nap volna, akkor is bőjtölök. Ma is csak igen vékony collatióval szolgálhatok. Epiphánias van.

— De szent atyám; monda az úrfi, én az imént, mikor benéztem az ablakon, egy nagy sonkát láttam párologni a tűzhelyen a fazékban.

— Az ördög incselkedése volt az, fiam. Varrázslat, káprázat! Máskor vess magadra keresztet, mikor nagy bőjt kántorszerdáján sonka képében jön eléd a kisértet: meglátod, egyszerre békacszombbá változik.

Igaza is volt a reverendissimének. Az ebéd legmegfoghatóbb része nem volt egyéb, mint spenótban uszkáló békacszomb meg száraz hal; hozzá gonosz nyúlós bor, a mit ollóval kellett elvágni, mikor az ember a poharat a szájától letette. Igazi vendégszalasztó!

A jobb koszthoz szokott uraságok igyekeztek

mentül hamarább elmenekülni abból a szomorú tartományból, a hol még a pap is koplal; hanem az úrfi mindenféle inséghez hozzá volt szokva: hát csak ott maradt. De nem is igen volt neki hová menni.

Mikor egyedül maradt a pappal, azt a szót ejté ki:

— Már most csak azt szeretném tudni, hogy hol hálok én az éjjel!

— Hát imitt-amott, vagy a kastélyodban vagy másutt édes fiam, de én nálam semmi esetre sem; mert azt látod, hogy én nekem nincs több egy ágyamnál; az pedig magamnak kell. Lakható szobám nincs több kettőnél, az egyik az enyém, a másik a hugomé; nincs miben válogatni.

Jónás úrfi bátorkodott annyit megjegyezni, hogy „bizony pedig az én apám fundálta ezt az egész parochiát“.

— Azt gondolod, hogy ingyen tette? A te apád olyan vétektarisznya volt, hogy nem győzők elég misét szolgáltatni a lelkéért, hogy a pokol kinjait enyhítsem ránézve.

— Még ezeken az ezüst kanalakon is az ő czímere van.

— Ezeket meg akkor adta, mikor téged kereszteltelek. Ha az a kis keresztvíz rajtad nem volna, egészen pogány volnál.

— No hát selim alejkum, páterkám, megyek a vén czigányasszonyhoz, az majd talán ad szállást.

— Azt bizony jól teszed. Volt már neked annál rosszabb tanyád is. Servus!

— Csak elébb pipára gyujtok: hol a dohány?

— Odabenn áll az ágyas házamban, a döbözben.

Jónás kihúzta a pipáját öve mellől, a hova az szárastól be volt dugva. Biz az régen lehetett már kéményseprő által gondozva. Jó társasághoz szokott ember ezen úgy szokott segíteni, hogy felhajtja az ágyterítőt s az ágynak a zsupszalmájából kihúz egy szálat, olyat, a melyiken még a kalász is rajta van s azt keresztül húzza a megrekedt pipaszáron. Jónás úrfi is ezt a szokást követte s azután megtöltve a pipáját a cserépdöbözéből s kicsiholva az ürömtaplóból: egy-két szippantás után kezet csókolt a tiszteletesnek, a konyhában egyet csipett a süketnéma kisasszonynak a kövér karján, a mi azt rögtön beszélővé tette, s azzal odább ment pipázva.

Csak mikor már odakinn volt, vette észre a papnak a húga, hogy két ezüst kanál hiányzik.

Azt senki sem sikkaszthatta el más, mint Jónás úrfi. Az odakinn Törökországban szemfényvesztő bandával tekergett együtt, bizonyosan ő félkékzalmárkodta el. Kitélik tőle — az éhenkórásztól! — De hátha csak tréfából tette. Nem kell lármát csapni a dologból. Hisz az ő címere van rajta.

A CZIGÁNYASSZONY HÁZA.

Könnyű volt arra rátalálni; az utolsó ház a falu végén, az egyetlen ház, a melyiknek a kéménye füstöl: az a Czafrinka háza.

De mi keresete van egy cigányasszonynak egy olyan falu végén, a melyet ott hagyott az egész lakosság?

Hja, a Czafrinka nevezetes egy személy volt. Főkapitányi rangot viselt. Tudniillik boszorkányok főkapitánya volt. A boszorkánypörökben mind őt emlegetik a kőpadra vont alsóbbrendű maleficák, mint nagymesterüket. Hogy őt magát mégis soha semmi baj nem érte: el nem fogták, vízbe nem fojtották, ismét csak annak a bizonyosága, hogy „nem hagyja el az ördög a magát!”

Régi düledező ház volt az ott: a fala zöld a nyiroktól, a teteje a mohától, kerítése nincsen, hanem a helyett van körülötte embermagas csalán, az alacsony ajtón lefelé kell bele lépni, mikor az ember be akar rajta bukni.

A tűzhelyen nagy láng lobogott, a fölött forgatott a cigányasszony egy rostát: abba egy marok törökbuzát dobott, s az elkezdett pattogni, míg az egész rosta megtelt vele. — Épen akkor topant be hozzá az úrfi.

— Vártalak ám vacsorára! kiáltá Czafrinka vigyorgó pofával az érkező vendégre.

— Hát hogy tudad, hogy idejövök, éhes leszek?

— Megmondta azt nekem a kártya.

Hanem a vacsorára szomorú kilátás lehetett. A tűz meg lett volna rakva iglicze tövisből; — hanem mellette nem volt semmi fazék, csak egy nagy fekete macska ült ott, dorombolva.

— De hát mi lesz itten vacsorára?

— Majd meglátod mindjárt. Héj Szaffi, kelj fel mindjárt, ne szundikálj!

Erre a szóra a nagy fekete macska felkelt s nagy kurrogva, hizelkedve oda ment a Czafrinkához, hozzá törülve a hátát.

— Eredj a devlába; kiált rá a Czafrinka, ráhuzva a tenyerével, mire a nagy fekete macska leugrott a tűzhelyről s befutott a kályhalyukba, s onnan aztán, a mint a Czafrinka azt kiáltá: „no még sem vagy itt?“ előbujt, borzas cigányleány képében.

Jónás úrfi meg sem ütődött ezen; az anyjától gyakran hallotta, hogy a boszorkányok el tudják változtatni a leánykáikat macskává, és ismét vissza leánynyá.

A leány arcza kormos volt, a szeme álmos

volt, a haja buglyos volt, a ruhája rongyos volt. Morgott, nyafogott, mint a nyűgös gyermek, a kit álmából felzavarnak s az ökleivel dörzsölte a szemeit.

— Bemégy mindjárt a szobába! Felöltözöl, megterítesz; világot gyujtasz! Megérkezett a királyfi. Nem látod?

A leány beczammogott a szobába, duzzogva, morogva, s az arczát félénken takargatva a jövevény előtt.

Czafrinka tovább forgatta a rostát, s egymásra öntötte ki belőle egy vékába a pattogatott kukoriczát. Jónás úrfi ott állt és nézte, gondolva magában: „ez ugyan sovány vacsora lesz a bőjtös ebédhez!”

Mikor megtelt a véka tetézve, azt mondá a cigányasszony: „No kis pirincz, készen vagyunk. Tessék elébbre kerülni“.

Azzal kinyitá Jónás úrfi előtt a szobaajtót.

A cigányasszony szobájában gyöngévilágosság volt; de azt nem gerjeszté semmiféle szövétnek; hanem a gerendáról csüggött alá egy emberkoponya, annak a szájából és szemeiből jött elő a világosság.

Nem kevésbé félelmetes volt az egész szobának a felszerelése köröskörül. A szögletet elfoglaló banyakemencze tetején egy kitömött bagoly gubbasztott, amott a hordó tetején egy gödény csontváza, a falon az ércztükör, a mibe, a ki bele néz, az ördögöt látja meg a háta mögött; egy kötélre vetve csügg alá a pirossárga csíkos palást,

a mi a ráülőt egy percz alatt tíz mérföldre elviszi, a szögletben a gonoszírú „kurugja“, a mi ha akarom ló, ha akarom sárkány; keresztül téve rajta a fakard, a mivel az ördögök ellen hadakoznak az ördögnék; egy hordó, a melyeknek nincs fe-neke: rajta a csigákkal kirakott kantár, ahhoz tá-masztva egy tizküllőjü kerék; a polczon dob, nádsíp, vaskondér, czifra tégelyekkel; azokban mind varázskenyőcsök állnak; mindenféle száraz füvek, egész pamat számra, a mik alul egy tek-nősbéka pislog elő; aztán egy fekete selyemzászló, nyelével egy kivájt tökbe dugva; ismeretlen álla-tok bőrei, szétfeszítve; óriási csontok; a hogy ezt mind előbb látta már Jónás úrfi (nem ugyan éb-ren, de álmában, mikor az anyja tele beszélte neki vele a fülét). Az sem lepte meg, hogy a szoba közepén szép nagy selyem terítővel betakart asz-tal állt, és azon czintányérok, kancsók és poharak, a mik úgy ragyogtak, mintha ezüstből volnának. Mind nem ért rá ő ezekre vesztegetni az álmél-kodását; mert ha még annyi szeme lett volna is, mint a torontál póknak, mind rajta veszett volna azon a tündér alakon, a mivé az iménti buglyos, kormos kis szörnyeteg átváltozott. Ezt is értik a boszorkányok.

A tündéringgel deli lánykává alakítani át a rücskös purdójukat. — Micsoda termet volt. De még milyen szemek! Olyan a villámlásuk, mint mikor a futó csillag szétpattan az égen. Mikor a szája mosolygásra hasad, villogó fogaival, olyan az, mintha a rózsás mennyország nyilna meg, s

ezen a nyiláson nézne ki két sor nevető ördög: a fehér fajtából.

A míg a szobában volt a leány, addig nem is látott mást az úrfi, csak ötet. Csak azután nézgetett széjjel, mikor öt kiküldte az anyja.

— No Szaffi! ugorj! hordd fel a vacsorát!

Hordd fel! ugyan miket?

De alig akart annak vége szakadni. Volt ott sült malacz, pogácsa, lépes méz dióval, ostyepka, marczaánk, — s hozzá pompás ménesi bor, a milyent csak a fejedelmek isznak, egész csobolyóval.

Boszorkányság mindez! Nem megy ez más-ként, mint ördög hírével! Aggódék magában Jónás úrfi; de Szaffi olyan szépen kínálta, hogy nem állhatott ellent, próbát tett a borral, felemelte a poharát, s ráköszönté ezzel a szóval: „áldja meg az Isten, a ki adta!“

(Jól tudá, hogy az Isten nevének említésére a boszorkányok egyszerre varasbékává, az ételek fűrészporrá válnak, s aztán nagy megnyugtatósára szolgált, hogy minden úgy maradt, a hogy volt. Talán mégsem azok hát?)

— De pompás lakomát csaptál, jó Czafrinka, mondá, mikor végre megtörlé a száját a damaszk kendővel.

— Vártalak, pirinczecsém. Tudtam, hogy ma megjössz. Aztán a cigányasszony megkap mindent, a mit kíván. Ne félj tőle; csak nyulj hozzá! se nem loptam, se nem varázsoltam; helyembe hordják ezt. A bolondok, a kik egy kis észet kér-

nek tőlem kölcsön. A királynak a jobbágyai az okosak; az enyéim a bolondok. Több népem van, mint a királynak. Több hatalmam van, mint a püspöknek.

— Jövendőt is tudsz mondani?

— Az a tudományom.

— No hát vedd ki az én jövendőmet. Nesze; neked adom az anyámnak a kártyáit: az nagyon is értett hozzá.

— Tudom én azt, édes pirinczecs-kém. Jól ismerem az anyádat. Ő volt közöttünk a „bariaktár“.* De nagyon nagy örömet hoztál hozzám, mikor az ő kártyáit elhoztad. Mert azok a hét-szer igaz kártyák. — Takarítsd el az asztalt, Szaffi! — A legelső szerencsét te neked hadd vessem ki az anyád kártyáival.

Czafrinka minden kártyalapot egyenkint megcsókolt, a mikor kirakta; s mikor végig nézett rajtuk, összecsapta a kezeit.

— No neked ugyan csoda szerencse áll, pirinczecs-kém! — Nem sokára meg fogsz házasodni. A mit a feleséged a menyekző éjszakáján álmodni fog, azt mondasd el magadnak: mert az az álom beteljesül, s akkor te olyan gazdag ember fogsz lenni, a milyen az apád volt; még annál kétszerte gazdagabb. Hires, nevezetes nagy úr lesz belőled.

No már ennél jobb szerencsét nem is kívánhatott magának Jónás úrfi. Hisz az anyja is min-

* Török szó: zászlótartó, a bűvésznők között kiváló rang. A hajdani boszorkány-perekben sokat emlegetik.

dig mondta neki a kártyából, hogy gazdag fog ő még lenni, csak haza kerüljön; de ilyen jól még sem tudta kirakni; — „a mit a kis feleség első éjjel álmodni fog!“ — De hát hol van az a kis feleség?

— No de már most ideje lesz a lepihenésnek, mondá Czafrinka. Késő az idő már. A kastélyodba ne menj mára. Ott nem találsz egyebet patkány-nál, még csak szalma sincsen, a mire lefeküdjél. Maradj itten nálam, én jó ágyat vetek: itten alszol a leányom mellett.

Jónás úrfinak valami lőtt a szívébe erre a szóra. Talán nem is egészen ijedtség; — de mégis olyanforma. Azt gondolta: „ej ha! ez a cigány-asszony most mindjárt hozzám is akarja adni forrójában a leányát feleségül!“ Mert ahhoz még nagyon ártatlan lélek volt, hogy valami másra gondolhatott volna.

A varázslónő pedig úgy olvasott az arczáról, mintha rúna könyv volna. Elnevette magát.

— No csak sirva ne fakadj ijedtedben, pirinczescském, nem úgy lesz az, a hogy te gondolod; a Szaffi alszik a banyakemenczében belől, te pedig alszol a banyakemencze felett kívül: egymás mellett; de közbül a kályhafal. Mert látod, ez az egész ház olyan nedves, nyirkos: hogy az egyetlen száraz hely benne a boglyakemencze, a mit befűtünk mindennap. Te alszol fent, Szaffi alant: csak a fejedet a sut felé fordítsd, mert ha két ember egymás mellett, fal közöttük, ellenkező feje alját csinál, egyik sem tud egész éjjel aludni.

Ezzel az eléje térdeplő leányát megimádkoztatta; elmondatta vele a Miatyánkot, még pedig nem visszafelé: a végmondást sem hagyatta ki belőle; „szabadíts meg a gonosztól“, a miből Jónás úrfi azt a megnyugtató tudatot szerezhette, hogy ez a leány még nem boszorkány. Sőt maga az anya kötötte fel neki a nyakára a pászma veres selymet; a mi a leányokat a rossz igézettől megőrzi.

Azalatt a fekete macska is bejött, láthatta Jónás, hogy ez és a Szaffi csak egy név, de két különböző állat.

Azután ő is felfeküdt a kemencze padjára, ahol jó langyos meleg volt: jobb, mint akármi tolas nyoszolyában s ott el is aludt csendesen. Álmában úgy tetszett neki, mintha az a leány, a ki ott mellette fekszik, közbe egy arasznyi fal, — valami búbajos nótákat énekelne; a minnek csupa édesség a verse is, a nótája is. Mikor fölébredt, a verset elfelejtette, hanem a nóta ott csengett akkor is a fülében.

AZ ELADÓ LEÁNY.

Másnap korán hajnalban felkereste a lovát Jónás úrfi: ott legelt az valahol a kastélykertben; nem látott az soha se abrakot, se istállót; őrizőre sem volt szüksége: nem messze tőle hevert egy agyonrugott farkas. Jónás úr megveregette a bozontos nyakát, szájába kapcsolta a zablát, s megszorította a hevederét: aztán felült a hátára; a merre száraz földet látott, elindult. Ut nem volt sehol.

Nekiindult feleséget keresni. Így volt az a régi jó időkben. A leányokat nem hordták össze bálba, hogy ott válogassanak belőlük a házasulandók; hanem ezek vették nyakukba az országot, sorra járták a kastélyokat, nem titkolták, hogy leánynézőben járnak; a hol megtörülték a széket köténnyel, mielőtt leüléssel kínálták, ott sejthették, hogy szivesen láttatnak; a hol kását főznek ebédre, ott tudták, hogy ez a „kitoló kása“ s odább men-

tek. A felnőtt leánynak mindenütt „eladó leány“ volt a neve.

„Micsoda falu ez, beh fakó!
Nincsen benne vendégfogadó.
De van benne szép lány eladó!“

Jónás meglátott egy tornyot a távolban, arra felé tartott. Közbe esett egy nádas, bátran neki vágott, belegázolt; — mikor már jó messze benn volt, egyszerre csak puskaropogást hall. „Ki mer itt lövöldözni az én uradalmamban?“ Odarugtat. Hát egy egész nagy vadásztársaságot talál a nádasban, mely tíz csónakban egész kedvvel lövöldözgeti a kacsákat. A vezércsónakban egy czifra egyenruhás katonatiszt ül, a ki németül kommandéroz. Jónás úrfi nem sokat tétovázott, hanem beleugrott a mély vízbe a lovával, s odausztatott a vezércsónakhoz.

— Kassamadiner! Kicsoda az úr?

— Én báró Feuerstein generális vagyok; szolgálatjára, felelt a tiszt úr; hát nekem kihez van szerencsém?

— Én pedig Hamzabassaviczi Botsinkay Jónás vagyok. Ki engedte meg az uraknak, hogy itt az én „tilos“-omban vadászszanak?

„Hahhahaha!“ Az egész vadásztársaság kaczagott.

— Hát bizony nem tudtuk, hogy ez a mocsár „tilos“ s igen szép kacsászat esik benne. Felelt a tiszt úr.

— Ez pedig „tilalom“, mert az én nemesi birtokomon van. Ide azzal a puskával!

— Hogyan van?

— Úgy, hogy megzálogolom az urat. Ha nem adja szépen, mindjárt felfordítom ezt a ladikot.

Nem volt tréfa; de mégis jó tréfa volt. A tiszt úr inkább nevetett, mint bosszankodott, a mikor a csónakja orrát emelgető lovagnak átnyujtá a szép duplapuskáját.

(Az anyjától hallott hasonló esetet Jónás úrfi az apjáról, a mikor az a szomszéd uraságot a tilos vadászatért minden kíséretestül elfogatta: azt hitte, neki is úgy kell tenni.)

— De csak nem fog el bennünket csoportostul? kérde a tábornok-vadász.

— Hajh! volna csak száz vendégágy kastélyomban, s száz hordó bor a pinczémben, mint az apámnak volt: két hétig nem ereszteném ki az urakat.

— Hisz ez derék egy ficzkó! mondta a tábornok a kísérőinek. Hát nemes lovag úr, Botsinkay de Hamzabassavicza: legyünk jó szomszédok; én is itt lakom; és most tisztelje meg az úr az én kastélyomat azzal, hogy legyen vendégem.

— Azt megtehetem.

— No hát legyünk pertu! A puskám neked hagyom emlékül.

A vadásztársaság az ejtett prédával együtt kicsónakázott a mocsár szélére, ott szekerekre rakodtak s négy lóval tovább szeleltek a gyepen; Jónás úrfi lóháton vágatott együtt velük. Azután

következett egy határ homokpuszta, ott csak lépést lehetett menni. E csendes baktatás alatt ráért a két szomszéd az ismerkedésre. Jónás úrfi úgy ismerte meg Feuerstein bárót, mint egy délczeg, daliás gavallért, ki még nem volt negyven éves, s vitézsége által vitte ilyen magas rangra. Szép férfias alakja mellett csupa szikrázó élcz volt a beszéde, a mi kétszeresen kedvessé tette. Beszélt magyarul, törökül, ráczul; a mi közül az egyik Jónás urfinak valószínűleg az anyanyelve. A tábornok ellenben úgy ismerte meg Jónás úrfit, mint a világ legeggyűbb teremtését, egy igazi parlagi guvatot; a kinek még csak álma sincs a világi életről, a kivel nagyon sok tréfát lehet majd csinálni.

Jónás úrfi mindjárt első ismeretségre kitalálta az egész szándékát, hogy ő most feleséget keresni indult; mert ő neki egy cigányasszony megjövendölte, hogy a mit a felesége álmodni fog a menyekzői éjen, ez neki nagy szerencsét hoz: erre pedig sürgetős szükség van. „Ugyan kérlek, nincs te neked eladó leányod?”

Báró Feuerstein nagyot nevetett rá.

— Nincs pajtásom. Mert csak tavaly házasodtam.

— Ühüm! Gondolá magában Jónás úrfi. Hát fiatal menyecske van a háznál?

Nem kérdezősködött felőle. Tudta, hogy a török nagyurak nem szeretik, ha valaki feleségeikről beszél. Magában elképzelte, hogy milyen szép-

nek kell lenni annak a Kadinának, a kit egy ilyen bimbasi kiválasztott ezer közül?

— Nálam nincs eladó leány! édes czimborám: de a szomszédban, a sugoviczi kastélyban ott van egy neked való kisasszony: igazi gyöngyömadta szép Diána!

— Szép-e?

— Mint egy tündér. Sugár, kevély termet, mint egy tevepárducz!

— Ah! És a szemei is olyan szépek, mint a tevepárduczé?

— De szászorta szebbek. Fekete szemöldökei csaknem összeérnek!

— Hajh! De szeretném, ha egészen összeérenének!

— Aika olyan piros, majd megcsattan!

— Meg is csattan az hát!

— Aztán az apja éktelenül gazdag: egyetlen leány.

— Micsoda az apja?

— Hát biz az öreg Loncsár nem valami előkelő nemes; — azelőtt disznókereskedő volt, most azonban már földesúr.

Jónás úrfi nagyon fintorgatta az orrát erre a fölfedezésre. Mert azt az ember könnyen elfeledi, hogy saját maga pojácza, kávésinas volt; hanem azt, hogy az ősei hetediziglen fölfelé mind nemesurak voltak, azt soha sem felejtí el.

— No, majd meglássuk.

A vadásztársaság megérkezett a báró kastélyába, s arra valamennyien tisztelkedni mentek a

bárónéhoz. Jónás úrfi is lesimította a haját a két megnyálazott tenyerével erre az alkalomra.

De majd sóbálványnya vált ámulatában, a mikor a bárónét meglátta, a kit csak tavaly vett házastársul az ő daliás szomszédja. Nem ilyennek képzelte ő azt.

A delnő, a milyen kicsiny volt, olyan kövér volt. A két kezét a viláért össze nem tudta volna tenni elől; a feje is épp oly gömbölyű volt, minden elképzelhető nyak nélkül; az orra és a szemei alig látszottak ki az orcájából. Mikor ment, úgy tetszett, mintha gurulna.

— Hüh, barátom! mondá Jónás úrfi a házi gazdának. Iszonyú gazdag lehet ez a te feleséged, ugy-e?

Ezen aztán, a kik hallották, mind nagyot nevettek. A rossz élcz eljutott a házi asszony fülébe is; az is jót nevetett rajta; kivált miután a férje megismertette vele az új szomszédot s azt is elmondá róla, hogy házasodni jár, a szomszédban leányt keres.

A báróné aztán odaülteté maga mellé Jónás úrfit az ebéd alatt. Nagyon szellemes hölgy volt. Olyanok voltak a szavai, mint a hegyes nyilak. Beszélt a környezetéhez németül és francziául: csipős észrevételeket téve a furcsa ficzkóra. Azt nem is sejtette, hogy ő mind ezt érti; hiszen tolmács volt Stambulban. Ő hozzá csak ráczul beszélt.

Egyszer aztán azt mondá a báróné Jónás úrfinak:

— Vigyázzon kegyelmed magára, mikor házasodni indul. Ha gazdagot keres, inkább egy ilyen guggonülő chinai bálványt vegyen el, a milyen én vagyok; hogysesem egy délczeg karcsú tündért; mert a chinai bálványt nem lopják el kelmedtől; de a bűbájos Diána bizony felrakja kelmednek a homlokára azt a koronát, a mivel Acteont elvarázsolta.

Tudta is azt Jónás úrfi, hogy mi az az Acteon? Nem is értette ő, hogy min kaczagnak most olyan nagyon? Nem is akart ő semmi gorombaságot mondani erre: csak a philosophiáját fordítá kifelé.

— Deiszen, báróné asszonyom, volt az én nevelőapámnak, a ki jongleur volt, egy látványbódéja: abban volt nekünk egy kövér asszonyunk, a ki négyszerte kövérebb volt még excellentiádnál is. Alláhra mondom: még azt is elszöktették tőlünk egy éjszaka.

Mai világban az ilyen gorombaságért az embert kikergetnék, de a régi módi mellett ez megjárta tréfának: még sokkal inkább „felvágta az égót“ az olyan ember, a ki nem engedte magát le-csepülni, hanem visszatromfolt.

A magára maradó férfitársaság aztán együtt maradt tovább mulatni, egy darabig leginkább Jónás úrfi rovására; de később aztán, mikor kártyázásra került a dolog, a mulatság árát mások fizették meg. Azt nem mondta meg nekik Jónás úrfi, hogy a legszükségesebb tudományt a világon milyen tökéletesen megtanította a nevelőapja: a kártyázás tudományát, ebben tökéletes volt. Az

urak azt mondták rá, hogy „a bolondé a szerencse“. De semmi illetlen paklizáson rajta nem kaphatták.

Ez a multság egy kicsinyt segített Jónás úrfi megcsappant tarsolyán.

Arra is kiterjedt Jónás úrfi bölcsesége, hogy mikor az ember ma egy helyen agyon nyerte magát a játékban, onnan jó hajnalban, a kapufélfától véve bucsut, iramodjék odább.

Ő bizony nem várt vele, a míg az uraságok tíz-tizenegy óra felé felébredve kezdenek kiabálni szappany és melegvíz után, hogy a képes felüket megborotválják; hanem a mint első pirkadásra elkezdtek a sárga rigók a kertben kiabálni a „mit hoztál fiú“-t, azonnal csizmát rántott, lement az istállóba, felnyergelte a lovát, senkinek borra-valót sem adott; odább állt nesz nélkül.

A falu végén a disznópásztortól megkérdezte, merre van Sugovicz? Az megmagyarázta neki, hogy a merre a legtöbb disznótúrás van: — nem téveszthetni azt el. A szag után odatalálhat. — Nincs olyan illat a világon, mint a jó friss sertés-állás zamatja.

Délre már ott volt Jónás Sugoviczon, Loncsár uram kastélya udvarán.

Az is egy olyan régi urától elhagyatott nagy épülethalmaz volt; a mit az új gazda — a ki nem tudta egyszerre beletalálni magát a nagy uraságba, — csak félig tett lakályossá: a kastély egyik oldalán hirdették a megvakult, porral belepert ablakok, hogy azokban senki sem lakik; a

többiek ellenben annál inkább ragyogtak tarka színes üvegekkel.

Loncsár uram a legnagyobbik teremben ült, többi czimboráival együtt, a mikor újon érkezett vendégét hozzá bevezették.

Ők akkor jártak a vacsora vége felé.

(Nem felejtettem ám el, hogy odafenn az volt mondva, hogy Jónás úrfi délre érkezett meg, azért mégis jól van mondva; ez a vacsora volt: tegnap kezdték, ma végzik. Majd azután az ebédhez ülnek, s annak éjféltre lesz vége.)

A vendégek is mind rácz uraságok voltak. Tagjai annak a harminczezer rácz családnak, a kiket Csernovics Arzén patriarka hozott be magával Szerbiából Magyarországra, a legutolsó török hadjárat alatt.

Azért nem volt ám senki ittas. Mert nem az a részeg ember, a ki sok bort iszik; hanem az, a ki nem győzi.

— No fiam! kiálta Loncsár uram az új vendég elé, a kit hat vadász-kutya kísért nagy csaholva végig a tornáczon, hát én hozzám jössz látogatóba, vagy a lányomhoz?

— Biz a leányodhoz én.

— Hát akkor kotródj, vakaródj, ebanyádba, a czifra szobába. Csak aztán meg ne bánd.

Elég őszinte volt Loncsár uram, a mikor mindjárt előre megmondta a leánykérőnek, hogy vigyázzon magára, a mikor az ő leányához akar közelíteni.

Mert furcsa teremtés volt Arzéna kisasszony. (Már a neve is ellentmondás, mert „arzen“ görögül „férfi“; s a mellett gyökszava az arsenicumnak.)

Először is körül volt véve mindenféle állatokkal, a mik a látogatóknak alkalmatlanságára voltak. Volt egy nagy kutyája, amelyik azt a tréfát csinálta, hogy odatette a két lábát az embernek a vállára s úgy nézett a szeme közé kilógó nyelvvel lihegve. A míg ezt igyekezett a nyakáról elhárítani, azalatt odasompolygott hozzá egy vadmacskának született nagy kandur, s az a tíz körmével elkezdte méregetni a lába szárain, hogy milyen magas lesz a jövő télen a hó? s hogy hátulról is ostromolva legyen, odarepült a vállára egy tarka ördög, valami emberi nyelven beszélő görbe orrú madár s akkorákat sikoltott a fülébe, hogy majd a füle dobja hasadt, s ha ez sem volt elég, megrángatta a hunczutkáit.

S jaj volt annak a legénynek, a ki csak fel is szisszent; a tündéri szép Arzéna annál jobban kaczagott rajta.

S jól illett neki a kaczagás: minden porciója arra volt teremtve, hogy nevensen; kigyózó szemöldökei, kárbunkulus szemei, göndör haja, gyöngén pelyhező felvetett ajka, gödrös arcza, álla; egész teste nevetett vele. Tudja ő ezt jól maga is; azért is volt mindig azon, hogy bolondot csináljon az emberből.

Hanem Jónás úrfi már az állatoknál megmutatta, hogy mi lakik benne. Menaszéria körül nőtt

fel; farkast, hiénát, még kigyót is tanított táncolni. Az első szavára úgy megjuhászodott kutya, macska, papagáj, hogy az egyik a lábához feküdt, a másik az ölébe, a harmadik a vállára s szundikálni kezdtek. Azoknak ott fel nem szabad kelnii, a míg ő meg nem engedi.

Arzéna törökösen ült a kereveten, a lábait maga alá szedve, a mikből csak egy igazgyönggyel és rubintokkal gazdagon hímzett papucs volt látható; fején párta volt, arany pénzekkel kirakva; a keblét hét sor arany pénzfüzér takarta.

Igen szívesen fogadta a látogatóját, a mint az megnevezte magát, s odaülteté magával szemben egy hímzett bőrpárnára, s aztán parancsot adott a legyező cselédjei egyikének, hogy hozzák rögtön a csemegét. Ráczoznál az a legelső, amivel a vendéget fogadják. — Hanem Arzéna kisaszszonynak nagyon furcsa izlése volt csemegék dolgában. A mit egy nagy fedeles ezüstitálban felhoztak, az nem volt más, mint eleven cserebogár. A mint fölemelte a tál födelét, mindjárt kivett belőle egy ilyen népdalba való bogarat, leszakítá a fejét, s egész delicziával kezdte ropogtatni a fogai között: „ez nekem a legkedvesebb csemegém, tessék Botsinkay uram!”

A megkinált vendégnek ilyenkor rendesen a hideglelés állt a hátába s elzöldült az undortól: de Jónás úrfi egész készséggel markolt bele a tálba, s csak úgy tömte az eleven bonbonokat befelé.

Arzéna nagyot bámult rá.

— Hát kegyelmed is szereti a cserebogarat?

— Pompás valami ez! De még ha a sáskát megköstolná a kisasszony! Az még a valami!

S aztán beszélt neki annyi mindenféle bogarokról, lárvákról és fertelmes kukaczkokról, a miiket az ázsiai és afrikai czivilizált népek inyenczségül lakmároznak, hogy elvégre maga a kisasszony kérte, hogy ne mondja már tovább: elég lesz ebből ennyi. Inkább igyanak rá egyet.

Az italt pedig, ahogy más országban jégbe hűtve hozzák fel, úgy ő nála kis ezüst katlanban felforralva hozták, hogy csak úgy buzgott; alant az edényben izzó parázs volt: úgy merített belőle Arzéna kanállal s tölté a vendége serlegébe: „tessek, igyék kegyelmed!” — De még azonkívül is úgy meg volt az az ital fehér borssal erősítve, hogy gyöngé szívű ember, a mint egy kortyot leszalasztott belőle a torkán, majd a lelkét prűszkölte ki tőle.

Jónás úrfi nagy gyönyörűséggel szürcsölgette biz azt.

— Fölséges egy ital!

De hogy még jobban érezzék a zamatja, kivett a katlanból egy égő parazsat, és azt is lenyelte utána.

Arzéna kisasszony kezdte észrevenni, hogy mesterére akadt. Az egész lakoma mind ilyen veszedelmes fogásokból állott: piros paprikákat hoztak, keserű mandulával töltve s lánggal égő krámpámpulit, a mibe mazsolát, fügét dobáltak s abból halászták ki: úgy ették meg égve. A végén

azt mondta Jónás úrfi, mikor az izlandi zuzmóval kevert fekete kávé megitták vele, hogy most még csak egy kis arzenikum volna az asztalon, hogy a kisasszony nevének tiszteletére azt is a kávéjába hinthetné.

Ezután a „lakoma“ után pedig kártyát hozatott elő Arzéna kisasszony, s felhívta Jónás úrfit egy kis gyenge halberczvelvire.

Hogyne állt volna rá? Aranyban játszottak. Jónás úrfi engedte Arzéna kisasszonyt nyerni. Ő volt a bankadó. Gondolta, ezzel kedvét lehet lelteni a kisasszonynak. Aztán megint a kisasszony adott bankot. Jónás bég észre vette, hogy a kisasszony ért a csaláshoz. Hát ezt is megengedi az ember, azért, hogy kedvét keresse. Hanem aztán, mikor a kisasszonynak folyvást sikerül a csalás, kezdi kinevetni az áldozatát, s még gúnyolódik vele.

— No megállj! mondá magában Jónás úrfi: ha csak az kell, hogy ki tud jobban paklizni?

Egypár forduló után Jónás úrfi elnyerte a bankot.

Akkor aztán Arzéna kisasszony tűzbe jött: erőltetni akarta a szerencsét, lassankint minden pénzét elvesztette. Még jobban nekihevíült; lekapcsolta nyakából a hét sor aranypénzt; azt tette fel. Az is odaveszett. Hiába folyamodott minden csalási furfanghoz: Jónás még nagyobb mester volt ebben. Utóbb feltette a kártyára a pártáját; az is a Jónásé lett. Egész halmaz arany állt már előtte. — Ekkor Arzéna kisasszony egész nekivörösödött arczczal kiáltá: „áll az egész bank!“ s azzal le-

rántva lábáról az egyik hímzett papucsát, oda veté az asztalra.

— Tartom! mondá Jónás úrfi, s aztán egész mosolyogva nézegetett Arzéna arczára, a míg a kártyát osztá: úgy, hogy ebből a tekintetből megérthette Arzéna a szándékát; ezt a játékot meg hagyta neki nyerni. A kisasszony visszakapta az egész veszteségét! Jónás bég odatolta eléje az egész aranyhalmazt; a kis papucsot azonban elébb megcsókolta; a miért Arzéna kisasszony a papucs talpával a körmére koppantott: „hogy merte kegyelmed megcsókolni, a mi nem a magáé“.

Hanem aztán mégis oly kegyes volt, hogy odaültette maga mellé ugyanarra a kerevetre, s nargiléket hozatott s aztán úgy pipáztak együtt, egymással szemközt fordulva ketten, a kerevet vánkosaira vetve hátra a fejüket s vetekedtek benne, hogy melyik tud szebb karikát fujni a füstből?

Arzéna kisasszony a közben folyvást tartotta meséssel Jónás úrfit; rémséges, kísértetjárta, rablógylkosságtól borzasztó meséssel, a mik mind nagyon alkalmasak arra, hogy valakinek az éjszakai álmát elrontsák.

Jónás úrfi pedig erősen hitt a kísértetekben és a boszorkányokban.

Aztán mentül jobban bealkonyodott, annál ijesztőbb regéket suttogott Arzéna vendégének, s mikor már jó sötét volt a szobában, akkor bizalmasan közlé vele, hogy ez a kastély, a miben ők laknak, szintén ilyen kísértetektől lakott elátko-

zott hely. A hajdani várkisasszony, a ki menyekzöje napján halt meg, kísért a szobákban, s valahányszor valami kérő jön a házhoz, annak éjféiben megjelen, mindenféle pokolbeli ijesztő zaj mellett, odamegy az ágyához, rálehell a fejére, s a hol az a lehellet érte, reggelre tiszta fehérré őszül egy tincs haja a fiatal embernek. Ezért nem is mennek a vendég urak éjjel a szobáikba aludni; hanem együtt mulatnak az ivószobában, s csak a harmadik kakaskukorítás után feküsznek le. Már tudniillik az olyan urak, a kik lánynézöbe jönnek ide.

— Én pedig leánynézöbe jöttem, mondá Jónás úrfi. Az ivók közé azonban nem megyek; mert inni nem tanultam: abban nincsen tudományom. Tehát majd csak ott aluszom, a hol a szép kísértet jár.

— Kegyelmed talán nem hiszi, hogy a sirava valósággal itt jár a kastélyban?

— De nagyon hiszem. Csakhogy én tudom, hogyan kell vele beszélni?

— Hát hogyan kell? Mondja meg, igen szépen kérem.

— Hát megfordítva!

— Megfordítva? Hogyan megfordítva?

— Nem tudom jobban megmagyarázni. Megfordítva!

Éjféltre válván az idő, Jónás bég elment lepihenni abban a nagy puszta szobában, a hol ágyat vetettek a számára.

A kardja, puskája (a mit Feuerstein bárótól vett el) oda volt téve az ágya mellé.

Mikor az éjfél utótti óra: egyszerre nagy z sivaj riasztja fel, mindenféle állati hangok, bömbölés, visítás, ördögök röheje.

Nosza felkapja a puskát: akkor veszi észre, hogy az a cső végig tele van öntve szurokkal; rángatja a kardját, az meg nem jön ki a hüvelyéből, meg van babonázva.

Azután jön az, hogy láthatatlan kerekék gördülnek végig a szobájában, láncz-csörömpölés hangzik körülötte, s mintha patkós macskák nyargalnának végig csapatostól.

Mikor ez is elmulik, kisértetes nyögés támad a tornácban, feltárul az ajtó és sírbolti világosság dereng át a sötéten. Jónás úrfi egy hosszú fehér ruhába öltözött hölgyalakot lát lassú csoszogással közeledni, a kinek a fejét köröskörül leomló menyasszonyi fátyol takarja. A nyakából vékony ezüzláncz csüng alá, egy nagy világító kő, a mi a sötétben magától sugárzik: az derengeti ezt a sírbolti világot.

Jónás úrfi tudta azt nagyon jól, hogy ha a meglátogatott férfi olyan erős szívű, hogy nem retten meg a kisértő alaktól, aztán bátran odamegy hozzá, és felveti a fátyolt a fejről, hát egy csont koponyát lát meg alatta, s akkor aztán a réműlettől igazán ónossá válik. Ennyi ismerete volt neki a túlvilági dolgokról. — Ellenben boldogult édes anyjától megtanulta azt, hogy ha kisértet jön ellene, azzal hogyan kell beszélni?

Szemközt kell menni rá; csakhogy megfordítva: nem a talpaival, hanem a tenyereivel a földön s a fejével lefelé. — Nem minden ember tudja azt megcsinálni: de Jónás úrfinak ez volt a kenyere nagy időn keresztül.

Nosza hirtelen a két tenyerére vetette magát s a talpaival az ég felé, elkezdett a tenyerein lépegetni a kísértő lélek felé.

A kísértő lélek erre a fogadtatásra nem volt elkészülve.

A mint a halandó embernek a két sarkát látta maga előtt a levegőben billegni, egészen megkonfundálódott; nem jött előbbre.

Jónás úrfi viszont, lefelé levén fordítva a feje, megpillantá a szemeivel a kísértő lélek fehér uszálya alól kikandikáló papucsokat: azok voltak a szép igazgyönggyel és rubinttal kivarrottak.

— Ohó! Ezt a papucsot én már láttam.

Azzal az egyik papucsot megkapta a markával, lerántá a kísértet lábáról s hirtelen hátrafelé vetve bukfenczet a levegőben, a talpaira állítá magát.

A kísértő lélek pedig nagyot sikoltva, megfordult, s a félpapucscsal a lábán elszaladt, a szobákon minden ajtót becsapkodva maga után.

Jónás úrfi köszönte a megboldogult édes anyjának, hogy lám milyen jó tudományt hagyott rá!

Másnap korán reggel felkelt és lement sétálni a kastély kertjébe. — Már ott találta Arzéna kis-

asszonyt. — Virágokat szedegetett s bokkrétákat kötözött.

— Kinek a számára lesz az a bokréta?

— A kegyelmed számára.

De egészen át volt változtatva a kisasszony. Szelid volt, mint a tej, és szemérmes, mint a tiszta víz. Alig bírt ráismerni Jónás úrfi.

— Az éjjel meglátogatott ám a kastély kísértete.

— Tudom.

— Ott is hagyta nálam az egyik papucsát.

— Jól tette.

— Most én oda akarok menni Loncsár uramhoz, s ajánlatot szándékozom neki tenni, hogy én megszabadítom a kastélyát attól a félelmetes kísértettől.

— Tegye azt kegyelmed.

— De csak úgy tehetem, ha a szép Arzéna kisasszony is támogatni fogja kívánságomat.

— Bizonyos lehet felőle.

— No hát, mihelyt kialuszsza magát Loncsár apó, megyek hozzá s előadom a könyörgésemet.

Addig is azonban felhívta magához Arzéna kisasszony Jónás úrfit reggelizésre.

Ezuttal azonban egész okos megennivaló dolgok kerültek az asztalra, ahogy más rendes háznál szokták; válogatott izes körömfaladékok; s itálnak friss tej, meggyviz és almabor.

— Hát ma nem eszünk cserebogarat? — kérdezé Jónás úrfi.

— Csak tréfa volt az: arra való, hogy kitudjam a szivének az erejét. Bocsásson meg érte!

Arzéna kisasszony egyszerre csupa hajadoni alázatosság lett. Még az alkalmatlan házi fené vadak sem voltak körülötte, azok helyett egynehány galamb repkedett, turbékolt a szobában, a mikről Jónás úrfi első látásra felismerte, hogy azok postagalambok. Fehér a testük, fekete a fejük. Egy-egy leszállt Arzéna vállára s a leány azzal enyelgett.

És azután beszélt igen okos dolgokról Jónás úrfival. Elmondá neki hosszasan, hogy mi az oka annak, hogy az ő birtoka most víz alatt fekszik. Azt is elmondta neki, hogy ezen a bajon hogyan segíthetne, az elrontott vizigátak helyreállításával. Tanácsolta neki, hogy e végett is egyezkedjék ki az ő apjával, mint felső szomszédal, a ki a vizeket ráereszti; mert szükséges, hogy a birtokát ismét jó rendbe hozza. — Jónás úrfi ebből a beszédből meggyőződhetett a felől, hogy Arzéna kisasszony egész komolyan óhajt az ő felesége lenni, s hogy kapitális asszony fog válni belőle!

Alig várhatta, hogy eljőjön az a reggeli óra, a melyben Loncsár urammal beszélhet: a mi ha váratott is magára, de egyszer csak mégis, no ha délfelé is, de megvirradt.

Csakhogy Loncsár uram addig szóba nem áll senki fiával, a míg felébredvén pipára nem gyújtott. Azt meg azután nem kívánhatja tőle senki, hogy a pipáját ki hagyja aludni. Addig meg

nem szólal, a míg azt ki nem szította. Akkor meg azt feleli a „leánykérésre“:

— No fiacskám, erre imádkozzunk elébb egyet!

„Imádkozás“ annyit jelent Loncsár úrnál, hogy egy szűk nyakú üveg pálinkát kiüríteni.

Jónás úrfi hiába szabadkozik, hogy ő már imádkozott ma, aztán meg az ő vallása szerint nem is szokás így imádkozni: nincsen kegyelem! inni kell.

Ha meg aztán az ember az első poharat kiitta: akkor a másodikat ki kell inni a barátságért, testvériségért; arra aztán következik a csókolódzás; Jónás úrfi hiába protestál, hogy ő nem szereti a férficsókot: neki nem az apja kell, hanem a leánya! No hát igyál a szép leányért. Ha nem iszsza ki, a gallérjába töltik, vagy megkeresztelik vele. Akkor meg aztán lehetetlen rá nem kezdeni a danolást: „Valahányszor az oláh, mondja „szinetátye!“ Ennek a nótának pedig hetvenkét verse van. — Nem lehet az öreggel egy okos szót beszélni erről a kérdésről, hogy „adja-e a lányát?“

— Maradj itt a vajas hétig, mondja Arzéna a nyugtalankodó udvarlónak. (Már annyira vannak, hogy tegeznek egymást.) Akkor az öregnek egész héten böjtöt kell tartani.

Tehát megvárta ott a vajas hetet, s különösen a három olajos napot. — Hiszen nem lehetett ez alatt semmi panasza a várakozás ellen; az egész nap turbékolással telt le; választotta csupa jószág

volt iránta: minden kézszorítását visszaadta, sóhajtozni is segített neki: csakhogya épen megcsókolni nem engedte még magát; mind csak azzal biztatta, hogy „holnap!“

Végre a várva-várt keserves bőjti napok is elérkeztek: a mikor Loncsár urnak minden vendége haza takarodott; otthon pedig nem ettek egyebet, mint olajos babot, meg kemény tojást. Ekkor egészen kijózanult a kegyes atya.

Csakhogya az ilyen napon meg nagyon rossz kedve volt. Senkinek a pofája sem tetszett neki. Nagy fanyalogva végig hallgatta Jónás úrfi leánykérő beszédét, nagyokat nyelve közben, mintha száraz hal volna; s mikor mindent jól megértett: azt is, hogya a kisasszony is beleegyezett már a hozzámenetelbe, akkor azt mondá neki, összevissza fintorgatott ábrázattal:

— Hát üsse part! Kutya bánja! Egyik huncut olyan, mint a másik. Azt szeretem, hogya olyan jó czinczár pofád van. Hát vedd el a leányt, köss követ a nyakadba, ugorj a Bégába; bánom is én! Majd visszaadnád még, ha a tied lesz. Hanem én csak egy föltétel alatt adom hozzád a leányomat. Ha én nekem báróvá fogsz lenni.

— Báróvá? hebegé Jónás úrfi. Ugyan hogya legyek én báróvá?

— Hát az a te dolgod. Csak úgy osztogatják most a grófságot, báróságot. Fogj magadnak egyet ott, a hol más. Ha tudott egy Beleznay gróffá lenni, egy Grassalkovics herczeggé lenni, miért ne lehetne egy Botsinkayból báró? Próbáld meg! De

én a leányomat máshoz nem adom, mint báróhoz. Vedelj meg!

— Megvedleném biz én szivesen, csak tudnám, hogy kell elhullatni a hollótollakat, s aztán pávatollakat szedni fel a helyébe.

— Oh te piszliczár! ha még azt se tudod. Hát van-e pénzed?

— Pénzem? hökkent vissza Jónás úrfi. Erre a kérdésre nem is igen volt elkészülve.

— Sok pénzed? — Hát csak nem vagy ágról szakadt vagy mi? — Ha egy Loncsárnak a leányát akarod elvenni, csak nem vagy talán kápsáló diák? Mi volt az apád?

— Hogy az én apám mi volt? pattant fel erre Jónás úrfi, s egyszerre fölébredt benne a nemesi büszkeség. Úr volt! Nemes úr volt! Még a hetvenhetedik öreg apja is az volt.

— No hát akkor kincseket is hagyott rád?

— Hogyne hagyott volna? Ezüst tálból aranykanállal evett nálunk minden vendég! S ebéd után magával vihette az evőeszközét minden ember: olyan szokás volt.

— De azért maradt is?

— Micsoda? egy pincze, tele aranynyal, egy másik tele ezüsttel, egy harmadik karbunkulusal, meg gránát gyöngyökkel! Hordók! Hordók befenekelve, tele pénzzel; nem is számlálják, hanem mázsával mérik! Hogy nekem van-e?

Ez alatt a nagy henczegés alatt észre sem vette Jónás úrfi, hogy lassankint felgyülekeztek az újra érkezett vendég urak s a czifra gyékényen

a fal mellett letelepedének s pipára gyujtának, úgy mulatták magukat az ő hallatlan nagy sulyokhajigálásán.

Egyszer azonban egyike a vendéguraknak egy kis ostoba pofájú parasztgyereket tuszkol előre s uszogatja a hetvenkedő leánykérő úrra, míg az csakugyan vérszemet kap s oda mer hozzá sunyonyogni, s mikor az legjobban számlálgatja, hány arany bokálylyal, hány vert ezüst vederrel bővelkedik az ő kincses háza, megrántja hátulról az öve kantárját s azt mondja: „hallja kee!”

Jónás hátratekint, s meglátva az alkalmatlan-kodó kicsi tökmagzacskót, el nem tudja gondolni magában hirtelen, hogy hol látta ő ezt már valahol az életben? de bizonyos, hogy látta.

— Hát te neked mi kell?

A gyermek nagyot nyel s felszítja az orrát, s aztán behuzza magát a szürkankójába az orra hegyéig, mintha ottan nagyobb biztosságban érezné magát; s onnan kezd előbeszélni.

— Hallja maga, izé! azt izeni keednek a botsinkai plébános, hogy hát má azt a két kanalat mikor adja vissza?

— Hát te micsoda bolond vagy? förmed reá Jónás, haragba hozva.

A rácز vendég urak előretaszigálták a sekrestyés fiút s biztaták, hogy ne féljen semmit. Nem is hagyta az magát.

— Dejszen ne tegye keed magát, mintha sohse látott volna! Három faluban kerestem már keedet sorba, hogy hová lett a két ezüst kanál-

val? Csakhogy rátaláltam. Adja keed vissza szépen!

Jónás úrfi méltóságán alulinak tartá egy ilyen ripőkkel disputába elegyedni s elbocsátó kézmozdulattal kísérve, ilyen választ adott neki:

— Csak eredj fiam vissza a tisztelendő úrhoz, és mondd meg neki, hogy én semmiféle kanalát sem hozám el, a mivel ebédeltünk: ott vannak azok, csak keresse, és rájuk fog találni.

A ministrans gyerekek azonban volt nagy bátorsága.

— Dejszen, azt mondta a plébánus úr, hogy keed lopta el aztat!

Erre a szóra aztán feldült a türelem köcsöge Jónás úrfi kebelében: kikapá a légycsapót Loncsár úr kezéből, a mivel az az alkalmatlankodó legyeket justifikálá vala, s megrohanta vele a ministrans fiut, a ki is a püfölés elől ordítva szalada ki a szobából végig a folyosón, és ki a kapuig, a meddig Jónás úrfi folyvást verte a hátát, neki pedig viszont valamennyi agár és kopó kapkodott az inához, utána rugaszkodva.

Egészen elromlott vele a leánykérése.

Csak az a fácit maradt meg belőle, hogy ha leányt akar kapni, elébb kerítsen magának egy báróságot.

Ezzel a válaszszal nagy szomorúan kullogott vissza Jónás úrfi a szive választottjához, s elmondta neki, hogy az öreg beleegyezett ugyan a házasságukba; de milyen „görög kalendárium“-ot

gondolt ki hozzá határidőnek: a nagy heczzet a ministrans gyerekekkel el is hallgatta.

— Gondoljunk ki valamit, mondá Arzéna. Nincs valami ismerősöd, a ki az udvarnál bemutathatna?

— Ismerősöm? kutatá Jónás; s elgondolkozott, ki volna az? A botsinkai pap? az nem válik be. A Czafrinka cigányasszony? Ez se lesz alkalmas. Megvan! Itt van Feuerstein. Ezzel már jó barátok vagyunk. — Megkísértem!

Azzal nem mondott többet, hanem szépen búcsút vett Arzénától, lovat nyergeltetett s neki indult a világnak, azzal a homályos szándékkal és határozatlan képzelődéssel, hogy vajjon hogyan lehetne, akár lesből, akár cserkészetből, egy báróságot löni?

A lova fejét arra fordította megint Feuersteinék faluja felé. Délre el is ért a határig: ott látott egy szép lóherevetést; nem állhatta meg, hogy a lovát meg ne kapassa benne egy kicsit. Maga leült addig a garádra.

Hát egyszer lát a levegőben egy galambot repülni, a mit egy nagy kánya üldöz. Rá ismert, hogy az postagalamb.

Volt neki valami titkos tudománya, hogy ha az ember valami sziszegő fütyülést hallat, hát arra a légben repülő kezes galamb egyszerre bukfenczet vet s oda száll le a csalogató ölébe. Sok galambot elcsízelt ő ezzel a mesterséggel gyerek korában.

Most is sikerült. A hívogatott galamb egy-

szerre oda szállt le a légből az ölébe: a kánya elkóriczált másfelé.

S csakugyan jól sejté. A feketefejű fehér galambnak a szárnya alá egy levélke volt kötve. A levél Feuerstein bárónak volt czímezve.

Soha se hallott arról Jónás úrfi semmit, hogy más levelét elolvasni nem illik; kivált mikor le sincs pecsételve. Ő bizony felnyitotta.

De egyelőre nem sok hasznát vette ennek az elkövetett bünténynek; mert az a levél németül vala írva; ezt az egy nyelvet pedig Jónás úrfi nem érté. Hanem azért gondolt ki valamit, mert nagyon kinozta a kíváncsiság; elővette a tarsolyából az író szerszámjait s az imádságos könyvének a hátuljára betű szerint lemásolá az egész levélke tartalmát. Majd talál ő ki valami módot, a mi által ennek az értelmét kisüsse; azzal a levelet megint oda köté a galamb szárnya alá, megcsókolgatta a kis postának a ragyogó szemeit, azzal felhajította a levegőbe, az szárnycsattogtatva repült tovább.

A BÁRÓSÁG HÉTFÉLE PRÓBÁI.

Ezután csak folytatta az útját Jónás úri Clarissendorf felé. (Abban az időben ez volt a neve annak a bánáti falunak, a rácok Hajduczisának hívták, a magyarok Ludasnak, a törökök Majdának.) Új néppel volt az most megtelepítve; mecklenburgiakat hoztak bele, a kiknek a császári kormányzó kész házakat építtetett, bebutorozva, konyhaedényekkel ellátva, kamaráik élelemmel, istállóik házi állatokkal megtöltve (még macskát is kaptak); a szántóföldeiket bevetteté, nekik csak aratni kellett. Ilyen „német csángónak“ ugyan jó volt lenni.

A Feuersteinék lovagkastélyában már előkészülve várták a mulatságos vendéget; trombitással fogadták, mikor megérkezett s a báróné és a báró egész a lépcsőtornáczig lejöttek eléje, olyan nagyon megtisztelték.

Ezúttal is díszes nagy társaság volt együtt a kastélyban: pompás öltözetű és fényes egyen-

ruhájú urak és urhölgyek, kik között Jónás úrfi az által tünt ki leginkább, hogy ő volt a legkopottabb. Biz ő neki eddig soha sem volt még két öltöző ruhája egyszerre, hogy az egyiket levesse, a másikat felvegye; inget is csak egyet tartott, azt maga mindennap kimosta este, s reggel felvette tisztán. Ezt úgy tanulta az anyjánál otthon. Azért nem volt csoda, ha azokon a helyeken, a hol még azt is megbírálják, hogy kinek milyen szélesre van kötve a cipője csokra, s hogy a mellénye kihajtásán szabályszerű aranycipke van-e, avagy csak alsóbbrendű zsinórzat? a módos uraságok csufondároskodásra tartották ezt a fakó uraságot. Az ilyet az az istenesebb, a ki jobban megréfálhatja.

A méltóságos asszony e mellett abban a gúnyos kitüntetésben részesíté, hogy az ő karján jelent meg a teremben, s midőn helyet foglalt a diványon, megengedé Jónás úrfinak, hogy oda támaszkodjék közvetlenül az ő háta mögé. Úgy bánt vele, mintha különös kiválasztott kegyencze volna.

A fényes társaság között volt egy bécsi kókler; holmi ezmesterféle, a milyent akkor minden úri háznál tartottak. Ezt úgy hitták, hogy meister Pumpnickel.

A kókler ezuttal keletindiai mágusnak volt felöltözve, hegyes süveggel, hosszú palásttal, a mire a zodiacus jegyei voltak kihimezve. Horoscopot csinált, jövődőt mondott belőle. Az akkori charlatánok módjára keverte a beszédében

a németet, francziát, olaszt, ráczt, még a magyart is. Jónás ur mindent értett belőle, csak a németet nem. Meister Pumpernickel legelőször is az új vendéget kívánta varázstudományával kiűntetni: miután a hölgyeknek már sorba jövődőt mondott a tenyereikből, kinek-kinek a saját tetszése szerint.

— Ah, signore Botsinkay, lo prego, geruhen sie a félkezyűjét lehuzni a kezéről.

Kezyűje azonban Jónás urfinak soha sem volt: hanem az igaz, hogy a keze olyan barna volt, hogy azt irhabőrnek is el lehetett nézni. De ez a gonoszkodás egy cseppet sem hozta zavarba. Teljes kevélységgel mondá, oda nyujtva a barna tenyerét a kóklernek: „magyar nemes nem szokta a kezét kezyűbe eldugni; mert az mindig tiszta!”

A báróné tapsolt a mondásnak: a többiek meg nevettek.

Meister Pumpernickel végig huzgált az ujj hegyével az eléje nyujtott tenyér vonásain s aztán az orra hegyére téve a mutatóujját, úgy jószolt belőle.

— Magának, chère enfant, áll egy igen jó partie, una fata, a ki magát éperdument lyubija. Tantummodo van egy schweres obstacle, a zsupane de padre nem csinál lakodalom, dunque ficsor nem csinál magát báró.

Jónás úrri elámult. Ez már csak mégis varázslat! Hogy tudhatja ezt az ő titkát ez a boszorkánymester, a mit ő még senkinek sem mondott

el, csak Arzénának? S hogy előzhette ez meg az ő idejövetelét?

Könnyenhivő és nyiltszívű kedély volt. Azt hitte, hogy mindazt a gratulációt, a mi erre a jóslatra következik az úri társaság részéről, egészen komolyan kell venni. Ezek neki mind jóakarói. Csak egy kis faggatás kellett hozzá a báró részéről, hogy elmesélje rögtön az egész szerelmi történetét a vadonszép ráczleánynyal; egész odáig, hogy most már nem áll a boldogságának semmi az útjában, csak az a nehéz föltétel, a mit az apa kötött a beleegyezéshez: hogy legyen elébb báróvá. Ő bizony nem tudja ennek a módját. De hát azért jött épen ide, hogy azok által, a kik már ezt tudják, útbaigazíttassa magát.

— Nagyon jó helyre jött kegyelmed, mondá a bárónő, intve a körüllevőknek, hogy komolyan viseljék magukat, s belenevetéssel el ne rontsák a jó tréfát. Mi vagyunk a legjobb barátai, a kik bizonyára mindenben előmozdítandjuk a dolgát, hogy a báróságot megnyerhesse. Mert a ki ezen rang elnyerése után vágyik: annak hétféle próbát kell letenni majd az udvar előtt.

— Leteszem én, ha még annyi lesz is. Mik azok a próbák?

— Először is az erényesség, másodszor a valóságosság, harmadszor a hűség, negyedszer a nemesség, ötödször az illendőség, hatodszor a vitézség, hetedszer a bölcsesség próbáit.

— Ej, de drága ez a báróság! S ezzel mind kell egy bárónak birni?

— Ezt mind megkívánják az udvarnál. Legelső az erényesség; ez a főfő tulajdon. Az ellenkezőjeért a legnagyobb büntetést osztják.

— Meg is érdemli. De hogyan próbálja be valaki azt, hogy van erényessége? Azt, hogy nincs, be lehet bizonyítani, de azt, hogy van: hogyan, miképen lehet?

— A legegyszerűbben. A próbatevő lovag minden társaságban azon hölgyet mulattatja, azzal tánczol, annak udvarol, a ki legkevesbbé szép a társaságban s így az erényét meg nem rontja; fogjon hozzá kegyelmed.

A bárónénak az a gyászos szokása volt, hogy az egész udvartartáshoz mind afféle hölgyeket válogatott össze, a kik vagy olyan régen lehettek szépek, hogy senki sem emlékszik már rá, vagy sohasem. Ezzel hitte a férje erényét jégbehűthetni; annálfogva nagyon gonosz feladat volt tőle Jónás úrfi számára, hogy keresse ki hát, hogy erényessége próbakövéül melyiknek vállalkozik udvarló lovagául a jelenlevő hölgyek közül? Hanem ugyan megjárta vele; mert Jónás úrfi azt cselekedte, hogy felvette a báróné legyezőjét s elkezdte őt a legudvariasabban legyezni vele; a min a többiek magukban titkon nevettek, a bárónő pedig majd megpukkadt mérgében. Ez őt találja az erénye legjobb próbakövének!

— Halljuk hát a másodikat!

— Hát azt már hallotta kegyelmed; mondtam már; a vallásosság, szólt mérgesen a bárónő, kikapva Jónás kezéből a legyezőjét.

— Jól van, jól van. Emlékezem rá. Abban nincs is nálam semmi fogyatkozás; tudom én a hiszekegyet, miatyánkot, üdvözetet, mint a karikacsapás.

— De azt diákul kell kegyelmednek megtanulni mind; mert a királyi asztalnál, ha ebédre lesz hivatva, nem imádkozhatik a maga tatárnyelvén.

— Megtanulom; csak legyen, a ki elmondja előttem.

— Megtanítja rá kegyelmedet a professor Pumpernickel.

Pumpernickelnél pedig már készen voltak a travestált latin szövegei mindenféle bohókás tartalmu imádságoknak, a mikből majd nagy nevetés fog támadni, ha azokat Jónás úrfi idegen társaság előtt közrebocsátja.

— A harmadik próba lesz a hűség. Hogyan tud a lovag megtartani valami fogadalmat! Például azt, hogy az egész lakoma alatt mindenből eszik, a mivel kínálják; de poharát érintetlen hagyja; nem iszik hozzá.

— Ennek is helyt állok valahogy.

— No most a negyedik próba: a nemesség.

— Az megvan.

— De a leszármazásnak van próbája. Mi van kegyelmednek a czímerében?

— Egy buzogányos férfi, a ki egy medvét kopjával keresztül üt.

— Azt meg kell tenni kegyelmednek, hogy ősapjától való leszármazását bebizonyítsa.

— No még ezt is elvállalom; csak kedvemre-

való hajító kelevézt kapjak hozzá; medve csak lesz itt az erdön?

— Azután jön az illendőség próbája. A lovagnak meg kell tanulni az udvarnál szokásos üdvözléseket, az etikettet, a komplementeket, a menettet, és a kontratánczot, meg a Hofceremoniellét.

De már erre nagyon vakarta a tarkóját Jónás úrfi: „ez nagyon savanyú alma!”

— Mind megtanítja kegyelmedet erre professor Pumpernickel, csak bizza reá magát. Úgy-szintén a vitézség próbáira is, a karddal és fleuret-tel való vívásra.

— Dejsz azt jobban tudom én professor uramnál!

— No, majd megvállik a próbatételnél; nem olyan könnyen megy az, mint kegyelmed gondolja. Térjünk a legutolsóra. A tudomány és bölcsesség szintén el nem maradható tulajdonságok egy bárónál. Tudniillik beszélhet akármiféle ostobaságokat, de kell, hogy azokat németül és francziául beszélje.

Arra számított a báróné s az egész úri társaság bizton, hogy ettől a két utolsótól retten majd meg igazában Jónás lovag, s oldódni fog a bocskorszíja menten.

De nagyon kellemetesen csalatkoznak. Jónás úrfinak most kezdtek el csak igazán szikrázni a szemei.

— Németül is meg kell tanulni? kapá fel a szót. Ezt már szeretem. Semmit sem óhajtok olyan

nagyon, mint németül tudni. Ezért meg is fizetek professor Pumpnickel uramnak; mindennapra kap tőlem egy aranyat. Hogy mondják németül, hogy „csókolom a kezét az asszonynak“.

— Küsse die Hand, Madame.

— Kiszti hand, madame!

A báróné elkapta a kezét, s ráütött a legyezővel.

— Hát maga csakugyan engem talált a leg-rútabbnak a társaságban? (Ezt nem birta elnyögni.)

— A legerényesebbnek, asszonyom.

Ezzel helyre volt ütve a nagy affront.

Minden ember tapasztalható, hogy Jónás úrfi teljesen ártatlan gyermeteg természet, a kivel minden tréfát el lehet követni, semmiért sem orrol meg; s a hogy visszavág rá, az úgy jön tőle, mint a ki nem is sejtí azt, hogy most odavágott. Ez sok mulatságot fog szerezni a társaságnak.

Össze voltak már beszélve, hogy végig játszadják vele az egész komédiát. Professor Pumpnickelre rá volt bizva, hogy vegye a keze alá az áldozatot, s ki ne ereszsze a keze közül. De nem kellett azt most már féltetni, hogy elszökik: ő maga csimpajkozott inkább Meister Pumpernickelbe, úgy, hogy el nem maradt a sarkából sehol. — A vacsoránál is melléje ült s kezdődvén az első próba: a dús lakomát végig enni, a nélkül, hogy innia is szabad volna, ő töltögette a meister poharát folyvást, és maga tűrte a pokolbeli szomjat, a mivel a hűséget be kellett próbálnia: s a közben folyvást kérdezősködött a meistertől,

hogy hívják németül a bort, a vizet, a poharat, a sült pulykát, asszonyt, urat, ránczos pofát, vadmacskát? s más efféle heterogen dolgokat.

Még éjjel sem hagyott békét a meisternek, a ki egy szobában hált vele: folyvást kérdezte tőle, hogy mondanák ezt németül? Ő természetesen nem tudott aludni a kinzó szomszúságtól.

Másnap délig az volt feladva Jónás úrfinak, hogy tanuljon francziául. Meister Pumpnickel kezébe adott egy franczia grammatikát, kiszabva belőle a számára olyan határhalom penzumot, hogy ezt még Mezzofanti se tudta volna megtanulni. A fényes uraságoknak aztán nagy mulatságuk telt benne, elnézni az ablakredőnyök mögül, hogy jár-kei Jónás urfi az angol kert útjain alá s fel, s büfflálja fenhargon a grammatikát, mint valami iskolás gyerek, a ki fél, hogy botot kap, és ebédet nem kap, ha a feladatot az iskolába beharangozásig jól be nem magolta. Nem is került onnan vissza hamarább, csak a déli harangszóra; a mikor a villás reggelire felgyülekezének a magas uraságok.

— Nos, hát tudja-e már kegyelmed a feladott penzumaimat? kérdé professori aszaltszilvakomolysággal meister Pumpnickel a tanítványát.

— Mit? A kend penzumait? Az egész rongyos könyvet megtanultam. Mi az egy magyarnak? Elteheti! — S azzal udvariasan oda fordulva a bárónőhöz, a legtisztább kiejtéssel mondá:

„agréez moi, ma déesse, que je vous embrase le main“, és kezét csókolt.

Az egész társaság elbámult. Ez egy nap alatt megtanult francziául nem csak beszélni, de még a kifejezéseket is megválogatni! Hisz azt csak a nagy versátus emberek tudják, hogy a franczia gavallér az úrhölgyét „ma déesse“-nek szólítja, s a csókolás csak a parasztok közt „baiser“, az urak közt „embraser“. — Hisz ez tátos!

Azt nem tudta senki, hogy a nevelő-apja franczia volt, s ő maga tolmács Brussában.

Most már aztán nem lehetett vele mókázni a háta mögött, mert megértette, a mit francziául beszéltek; németül conversálni pedig úri társaságban nem volt szokás: ez csak a szerelem nyelve, négy szem közötti társalgásra való.

Már most világos, hogy ezt a szerelmesek nyelvét is épen olyan gyorsan meg fogja tanulni.

Délutánra azonban még egy probatét várt Jónás urfira, a nemesi leszármazás bebizonyítása, azzal a medvével.

Hiszen medve mindig volt a főúri házaknál! azokat ott tarták a vadaskertben rácscsal körülvett udvarban, kettő, három is volt; s azoknak neveik voltak: Gyuri, Laczi, Guszti. Egyet közülök feláldoz a vár ura a társaság mulatsága végett. Botsinkay Jónás fogja bebizonyítani rajta igaz nemesi leszármazását, hajító kelevézzel a kezében, lenn a várudvaron az egész uri társaság szeme láttára.

— Hozzák elő a Gusztit! paracsolja Feuerstein báró a peczéréknek.

— Az a legmérgeesebb medve! dörmögi mester Pumpernickel Jónás fülébe.

— Nem bánom én, ha olyan mérges is, mint egy oroszlán: csak egyszer a kelevéz a kezemben legyen.

— Jó lenne még is két kelevézt vinni magával, hogy ha az egyikkel elhibázza a fenevadat, kéznél legyen a másik.

— Nem hibázom én el; dehogy hibázom, hiszen . . .

Majd kivakkantotta, hogy hiszen a piaczon az volt a főfő mesterfogása, mikor a dzsiriddel eltálta a tánczó kigyó fejét.

A férfiak komolyan biztatták, az asszonyságok pedig borzadoztak érte; a háta mögött pedig gúnyos torzképeket fintorgattak; mert hisz azt mindenki tudta, hogy a „Gusztit“, a kinek az elővezetését a báró elrendelte, nem valami vérmedve, sőt éppen nem is medve, hanem holmi szilaj szamárcsikó, a melynek nagy medvebőrt húztak a testére: azt vezetik elő a peczérék, a nyakára kötött örvnél fogva hosszú két lánczon. A fenevadnak álcázott szamárvemhe csunyául ficzánkol, bántja a fejére huzott medve-lárva, s a mint eleresztik az udvaron, fut egyenesen neki Jónás úrfinak a két csörömpölő lánczczal, s a nagy toppants lábakkal.

— Jaj, most mindjárt széttépi! Szaladjon kegyelmed! sikolt a bárónő a tornác erkélyéről

alá. De Jónás úrfi sem rest: úgy röpíti az oldalába a vad szörnyetegnek azt az éles gerelyt, hogy a hegye a tulsó oldalán jön ki; s az árva szárnak meg van az a dicsősége, hogy mint medve hal meg.

Hatalmas taps hangzik alá az erkélyről: bravo! bravo! kiáltozzák urak és asszonyságok. Jónás úrfi pedig ott áll a küzdtéren, büszke tekintettel s az elősiető heroldoknak ilyen kemény parancsot oszt nagy prosopopoeiával:

— Vigyétek a vadat! A bőrét hagyom a báró úrnak, a húsát a professor úrnak.

Bizony ártatlan szív nagylelkűségéből származott ez a kegyosztás: de azért a rengeteg hahota, a mi erre odafenn az erkélyen támadt, bizonyítja, hogy Jónás úrfi megint valahová talált, a hová nem nézett; mert abban az időben a „Bärenhäuter“ és az „Eselsfresser“ volt a két leggonoszabb csúfnév, a mivel a német urak egymást boszantották; s ez most rajta maradt a bárón, meg a professoron.

A kegyelmes urak kezdtek gyanúpert támasztani, hogy talán még sem olyan ostoba ez a Jónás úrfi, mint a milyennek árulja magát.

A következő napokban új tréfát csináltak vele: az etikett és táncz próbáit, a miknek mysteriumaiba professor Pumpernickel vezeté be az úrfit. Ez igen nehezen ment neki, sehogy sem tudott beleokulni.

Meglehet, hogy készakarva tette magát olyan ügyetlennek, jó fiú volt; látta, hogy milyen jót

mulatnak az ő barátai a félszogségein, hadd ne vessenek hát; de az is meglehet, hogy nem volt jó fiú; hanem csak azért húzta az időt hosszabbra, hogy az alatt tanuljon annyit a németből, a menyire szükség volt: egy-egy szót, igekötést, szóhajtást; aztán egy-egy mondatnak az összeállítását: a mi nem megy olyan könnyen. De meg kell neki tudni, hogy mit hozott az a postagalamb abban a levélben?

Minden próba sikerült már, csak még a vitézségé volt hátra. Erre nem igen akart ráállni Jónás úrfi. Hogy ő tréfából kiálljon professor Pumpernickellel a terem közepére, keztyűs kézzel, vivósisakkal a fején s aztán életlen kardokkal püfölgessék egymást. Ebben nincs semmi vitézség. Nincs semmi halálveszedelem, csupa komédia. Nem szereti a komédiát!

— Soh' sincs arra semmi szükség. Elég, ha én neki veselkedem, s elkiáltom magam: „rajta magyar!“ Az én dolgom az, hogy odavágjak, az ellenségé az, hogy parirozzon.

Utoljára még sem tudott ellenállni a sok biztatásnak; a bárónő komolyan mondta neki, hogy ezt a próbát is le kell majd tennie az udvar előtt, a királyné szeme láttára, addig nem ütik báróvá; inkább elhitte s ráhagyta magát vétetni, hogy kiálljon a professzorral szembe a vivó-terembe három „sétára“, a hogy szokás.

Meister Pumpernickel pedig diplomás vivómester volt, a ki ritkította párját ebben a tudományban.

Annálfogva Jónás úrfi mind a két összemérkőzésnél gyalázatosan kudarczot vallott; a professor elkiáltá, hogy hol fogja őt megvágni: „Most a fejedet! Most a válladat! Most a czombodat!” Mindig megkapta. S mikor meg ő vágott a karddal, nagyokat, egész erővel, azokat mind szépen felfogta a mester, még csak a plastronját sem érte a kardja.

A körülállók nevettek és gúnyolták.

Jónás úrfi nem vette tréfára a dolgot; mikor a harmadik összemérkőzésre került a sor, hirtelen elkapta a balkezével a professor előretolt kardját, s akkor aztán elkezdte azt püfölni kedvére, a hol érte, elől-hátul, agyba-főbe: „most a fejedet, most a hátadat!” utoljára betörte neki a fejét a kardmarkolattal. Úgy vitték el meister Pumpernickelt vérbefagyva a küzdtérről.

— Ejh, Jónás úrfi, feddé a goromba viadort Feuerstein báró. Az ellenfél kardját elkapni banditafogás; ezt nem engedik meg a lovagiasság szabályai.

— Hát azt megengedik a lovagiasság szabályai, hogy valakit egy vivómesterrel állítsanak ki hadakozni?

Az urak megütődve néztek egymás szemé közé. Ez a félczigány aligha többet nem tud, mint a mennyit kellene neki tudni.

Meister Pumpernickelt ezzel szépen lerázta a nyakáról. Most már nem volt az a gallérjához varrva, hogy minden lépten-nyomon oktassa az

etikett-szabályokra; egyszer valahára a maga ura lehetett.

Ennek pedig akkor vette legtöbb hasznát, mikor az esteli tivornya után, holtrészegnek tetteve magát (a vizes bortól), felvitték a szobájába s ezáltal nem találta ott hálótársul a jól helyben hagyott kóklert.

Az inasok, a kik felhozták, rázárták a szobát, hogy el ne szökhessen.

Ő azonban csak azt várta, hogy a hajnal pirkadni kezdjen, a midőn az egész kastély elcsendesül, úr és cseléd mind álomnak adja a fejét, — akkor előhúzta tarsolyából az imádságos könyvet. (Előbb imádkozott belőle: sejtette, hogy utána majd nem tud.) Azután elkezdte a könyv táblájára lemásolt levél szavait, azzal a tudománnyal, a mit a német grammatikából meg a kérdezősködésből szerzett, magyarra lefordítani, mondatokká alakítani.

Sikerült a penzum.

A levél ekként szólt fordításban:

„Kedves majmom! Most akadt élém valahára egy egészen nekünk való bolond, a ki feleségül akar venni. A Botsinkay örökös, a kit eddig cigányok neveltek. Soha jobb számár még nem volt felnyergelve. De az apám azt a föltételt szabta eléje, hogy ha el akar venni, legyen előbb báróvá. A bolondom elkapta a maszlagot s fut vele te hozzád. Kérlek, segítsd bele a hálóba. Neked sok összeköttetésed van az udvarnál. Ha ő czélt ér, mi

is czélt érünk. Ha férjnél leszek, boldogságunknak semmi sem áll útjában többé. — Csókollak ezer-szer. — A te vadrózsád.“

Jónás úrfi bölcsebb lett ettől a néhány sortól, mintha Paracelsus követ talált volna meg.

Nem gondolkozott most már egyébről, mint arról, a miről a hal gondolkozik, mikor észreveszi, hogy hálóba került.

Nem volt türelme arra várni, hogy a kívülről bezárt ajtait kinyissák, nem marad ő itt addig.

A hálósobája a második emeleten volt. Hanem egy iharfának az ága közel ért az ablakához. Leg-feljebb másfél öl lehetett a távolság. Mi az neki? Hányszor produkálta ő ezt a salto mortalét — egy osporáért! — Előre ledobálta a földre a kardját, tarsolyát, csizmáit s aztán a szoba hátuljából neki szaladva, egy ugrással fentemett az ablak párkányán, a másikkal kinn a levegőben; akkurátusan elkapta az iharfa ágát s onnan áthajította magát annak az alsó ágára, s mint a vadmacska, úgy kúszott le a derekán; nem marjult ki semmi porcikája.

Odalenn aztán felöltözött, felkötötte a kardját, felkereste az istállót. Ott is aludt valamennyi lovász részegen! Valamennyi úri paripát mind elvihette volna; de ő csak a magáét kereste: azt felkantározta, felnyergelte, s úgy elment a kastélyból, hogy senki sem tudta meg, merre szökött el?

Mikor aztán kiért a szabadba, neki vágott annak a sötétzöld határnak, a miből a botsinkai

fényes toronytető ragyogva emelkedik ki, hirdelve, hogy nagy falu van ottan!

Szép világ. A hol még a templom tornya is hazudik!

Azt érezte magában, hogy ha most onnan a nádasból vagy egy báróság talál kijönni eléje, vagy egy szép menyasszony, hát azt ő — megeszi.

A KÉT EZÜST KANÁL HISTÓRIÁJA.

Botsinkay Jónásnak, a mint a faluba érkezett, ott kellett elmenni a Czafrinka háza előtt: az volt legszélrül.

Valami emberforma tömeg ott kuporgott a küszöbön. Biz az lehetett volna vadállat is; mert éppen úgy volt összegörnyedve, mint a vadmacska, mikor alszik: a feje a két térdére fektetve, s a két karja az arcza körül fonva, úgy hogy csak az egyik szem villogott elő a tömegeből: a többit takarta a borzas haj.

A bizony Szaffi volt.

Jónás úrfi leszállt a lováról s odament.

— Hej Szaffi, itthon van az anyád?

A göngyöleg meg sem mozdult.

Ekkor Jónás úrfi gyöngéden megrugta; mire a guggoló alak egyszerre felriadt, mintha csak most térne eszéhez, s aztán szétekintett s egy kicsit mosolygott is: aztán megint csak összeroskadt, a haja visszahullt az arczába.

— Nincsen.

— Mikor jön meg?

— Soha sem.

— Hát hova ment?

— A pokolba.

— Hogyan ment oda?

— Megégették.

— Kicsoda?

— Az urak.

— De hát miért?

— Azért, mert boszorkány volt.

— Hisz az igaz. De hát ki adhatta fel? Hisz itt nincs bíró.

— A pap. A mint te elmentél innen, másnap rajtunk rontott s azt követelte, hogy azt a két ezüst kanalat, a mit te elloptál az ő asztaláról, adjuk elő; mert bizonyosan nálunk dugtad el. Mi nem tudtunk felőle semmit. Akkor aztán utánad küldte a sekrestyés fiút, hogy keressen fel, a hol talál, követelje tőled vissza az ezüst kanalakat, te a fiút jól megverted, kikergetted. Akkor a plébános haragjában felment Temesvárra, panaszt tett a törvénynél; pandurokat hozott ki: a Czafrinka cigányasszonyt vasra verték, elvitték; akkor aztán megvallott mindent, boszorkány volt, kapitány volt, ördögökkel szövetekezett; hanem a két ezüst kanálról még sem vallott semmit. Akkor aztán máglyára, borsószalmára tették, megégették.

— Te! Szaffi! Álmodban beszélsz most? vagy bolondság van rajtad?

Erre a szóra felemelkedett a leány a földről, s két kezét szétterjesztve az ég felé, s nagy sötét szemeit látásra meresztve, egy olyan sikoltó hangot hallatott, melytől minden érző ideg összerezzen; a leánynak minden tagja vonaglott, reszkett, keble fuldoklott a megszakadásig; s akkor egyszerre arczczal a földre vágta magát s elkezdett ordítózva zokogni: „óh anyám, édes jó anyám! egyetlen szerelmes drágaságom!”

Jónás megszánta, s fölemelte a karjaiba.

A leány arcza nedves volt a könnytől. Jónás megtörülte azt a patyolat kendőjével.

— No, ne sirj, ne jajgass!

— Mikor senkim sincs már ezen a világon! Mért nem égettek meg engem is vele, hogy együtt mehettem volna, nem bánom én, oda a pokolba! Hiszen úgy kértem az urakat, hogy égessenek meg engem is vele; mert én is boszorkány vagyok; de nekem nem hitték el. Azt mondták, hazajőjtek; el ne kóboroljak, mert ha fel próbálom ásni a vesztőhely alul a boszorkány-anyám hamvait, a hová azt egy vasládában elásták, hát lenyirják a hajamat s a piaczon kiseprűznek. Oh drága jó anyám: csak veled lehetnék a pokolban, nem bánám! Csak tudnám, hogy merre van az útja?

Jónás úrfi megczirógatta a leány fejét.

— Dehogy mégy te a pokolba.

— De oda akarok menni, a hol az anyám van!

— Nem mégy oda! Hallgass rám. Ne kínlódj. Úgy is az én hibám volt, hogy az anyádat elpusztították. Hát én elveszlek feleségül, Szaffi.

A leány összerázkódott e szóra. Megijedt. Ré-
mülten tekintte Jónás arczába, s hogy az gyön-
géden magához vonta őt: valami nemes fájdalom
látszott az arcvonásain; eltolta az ifjút magától,
s suttogva rebegé:

— Miért csúfol ki engem, szegény árva
leányt?

— Isten úgy tartson, a hogy egyenesen szó-
lok. El akarlak venni. Feleségem leszel. Utálok
az úri frajokat! Téged választalak, borzas czi-
gányleányt, neked adom a kezemet, ezt az üres
kezet; de a tied lesz az akkor is, mikor gyémánt-
tal lesz tele. Te vagy az én párom: te illesz én
hozzám. Az Isten is egymásnak teremtett bennün-
ket: csúfságra született két futó bolondot, föld
terhét, nép szennyét! Szeressük egymást Szaffi!

A leány most újra rákezdé a sirást; de az
örületes kaczajjal vegyült már; végtül-végig csó-
kolta az ifjat, kezdte a lábánál, végzé a két kezén;
tépte és harapta.

— No hát ne bolondulj! Ne törd ki az ujjam!
Ne tépd a hajamat. Gyere velem mindjárt, me-
gyünk a pap elé, adjon bennünket össze. No eredj,
húzz csizmát. Ha nincs, itt az enyém, húzd fel ezt,
én majd mezitláb megyek melletted; te meg a
lovamon ülsz, a hogy a cigányleányt szokták
esküvőre vinni.

Hajh, milyen kaczagás hangzott végig azon

az üres utczán! A cigány-báró viszi a cigány-princzeszt az esküvőre!

A pap ugyan nagyot bámult, mikor ez a furcsa pár megjelent előtte.

— Hát te mit akarsz itt megint? förmedt rá Jónásra.

— Feleségül akarom venni ezt a tisztet hajadont itt. Azért jöttem, hogy adj bennünket össze.

— No iszen megtalálta hát zsák a foltját, eczetes korsó a dugóját.

— Ahhoz neked semmi közöd. Megfizetek az esketésért. „Hogy adod? mesd el!“

— Oh te pogány hájfej! Majd az csak úgy megy, hogy adod? mesd el! Hol a keresztelő leveletek? Hát a dispensatio? hát a dimissorialis?

— Mind megfizetek érte.

— De mielőtt megfizetnél, elébb arra felelj, hová vitted a két ezüst kanalamat?

— Miféle két ezüst kanaladat?

— Mifélét? A miket eldugtál, mikor itten megvendégeltelek.

— Ki mondja azt?

— A hugom. Ő látta.

— A hugod? Hisz az néma.

— Csoda történt vele. Megszólalt. A törvényszék előtt is bizonyította.

— Hát már bíró elejbe is vitted a panaszodat? Nem sajnáltad a te hajdani patronusod fiának a nevét beszennyezni?

— A patronus fia ne lopjon ezüst kanalat. A

hugom látta, mikor az asztról elvetted, a kabátod újjába csúszttad.

— Azt jól látta a hugod, hogy elvettem a két kanalat az asztról; de én nem vittem ki a házból a kanalaidat. Itt vannak. Miért nem kerestétek?

— Mindenütt kerestük; sehol sem találtuk.

— Mindenütt kerestétek? No hát gyere velem, majd én megmutatom neked, hová vannak rejtve?

Azzal bevezette a papot a benyíló szobába; felhajtotta az ágy terítőjét: ott volt a két ezüstkánál.

— Látod, te képmutató! Ezelőtt két héttel, mikor nálad voltam, én nekem azt mondtad „nem adhatok szállást, nincs több egy ágyamnál“, s ime tanubizonysága ez a két kanál, a mit mindenütt kerestettél; miattuk egy szegény ártatlan lelket halálra kinoztattál, pokolra küldtél, hogy két hét óta nem aludtál ebben az ágyadban! Csak ezt akartam megtudni. Már most én azonnal felmegyek Temesvárra a bíró elé, s elmondom neki, hogy hol voltak a kanalaid. Azután elmegyek Pécsre a püspökhöz, annak is elmondom. Én ennek az eklézsiának patronusa vagyok; kérek ide magamnak más papot: olyant, a ki a szegény embert nem kergeti ki a házból.

A pap kegyetlenül meg volt akadva. Ebbe a kelepczébe bizony bele esett.

— No fiam, csak ne hebehurgyáskodj. Ez a dolog el van temetve. Pax vobiscum! Tudod, hogy

pappal összeveszni nem jó. „Megemlegeted a napot, melyen bántottad a papot!”

— No hát ne vesszünk össze. Én nem megyek sehová panaszra, se bíróhoz, se püspökhöz, — ha te engem itt rögtön összeesküdtetsz az én mátkámmal, annak a szegény asszonynak az árva leányával, a kit te máglyára küldöttél.

— No hát legyetek egymásé!

A kelepczébe szorult pap, csak hogy meneküljön ettől a félnederestől, összeeskette őt azzal a másik bolonddal egész hozzá való czeremóniával: hanem a házasságkötést nem írta be a matrikulába. Úgy sem lesz annak érvényessége; mert nem volt se keresztlevél, se dispensatio, se dimissorialis, se két násznagy a szertartásnál. Hanem azért Jónás úrfi és Szaffi mégis csak férj és feleség lettek.

A MENYASSZONY ELSŐ ÁLMA.

Az egész hozományát elvihette a karján egy batyuba kötve Szaffi. Az anyja czókmókját mind elvitték a pandurok, mint a boszorkányság bűntanujeleit; nem is adták vissza; az a hóhérnak marad. Csak egy kis vas-ládikó maradt meg, abban volt Szaffi tündér-öltözete, meg holmi ócska török iratok és mindenféle varázslabdacsok, ez a tűzhelybe volt befalazva, azért nem találtak rá; aztán meg a nagy fekete macska is megmaradt: az nem hagyta magát a tekintetes törvényszéktől elfogatni.

De a vőlegény is épen olyan jól volt kiházásítva. Az egész kastélya üres volt, kivéve azt, hogy tele volt patkánynyal.

— Hol alszunk mi itt? aggóskodék Jónás, mikor a kongó nagy termekben végig vezette a feleségét.

— Tudok én itt egy csendes kis szobát,

mondá Szaffi; mikor kis leány voltam, sokszor bujkáltam itt, madártojásokat keresni.

Azzal, mint a ki legjobban járatos itten, elvezette az urát egy alacsony ajtóhoz, a minék a nyitját már ismerte.

— Látod? Ebben a kis szobácskában születél te, oda van felírva az ajtó márványküszöbére: „Jónás fiam született 1717-ben Augusztus 17-én.“

— Ez hát szegény anyám ágyasháza volt. Vajjon min aluszunk mi itten?

— Ne búsulj rajta. Mind kitelik az a háztól. Te csak a lovadat lásd el. Mire visszajössz, vetett ágy lesz itt, meg terített asztal.

Jónás hozzá volt szokva ahhoz a gondolathoz, hogy Szaffi bizonyosan örökölte az anyjától annak azt a tudományát, a melylyel a szolgálattevő dzsineknek rá tudja venni, hogy hozzák el a számára hamarosan a török szultán terített asztaláról a kész ebédet.

A patkányok ellenben olyan szép számmal jelentkeztek körülöttük, hogy csak úgy cziczáztak szerte-széjjel. A fekete macska közékük sem mert ugrani, hanem felült a Szaffi vállára, s onnan tüszszögött ellenük.

— Ne félj semmit: majd ezeket is elküldöm én innen.

Jónás bizonyosra vette, hogy Szaffi ezt a bűbajos mesterséget is érti. A mint hogy tapasztalás is, a mint a lovát bekötötte valamelyik tárt kapuju istállóba, hogy a patkányok egyszerre csak elkezdtek általános sirást, czinczogást támasztani, s arra

bújtak minden lyukból elő, kúsztak alá a falakon, s egész táborjárással futottak világgá, ugráltak bele a kerten átfolyó patakba, az meg vitte le őket magával, egy sem tudott a tulsó partra eljutni. Ezeket már elbabonázta Szaffi.

Mire visszatért, tiszta volt a kastély. Aztán az ágy is meg volt vetve, meg a lakoma is fel volt hordva. Az ágy ugyan nem volt egyéb lesarlózott fűnél, leterítve Jónás lovag köpenyével; a lakoma pedig egy halom illatos szamócza volt, most szedve a kertből, s kitalálva szőlőlevelekre. Hanem a mi megsaporította a lakomát, az volt a menyasszonynak kaczagó két ajka, a mikben csakugyan egyesítve volt a világ minden drágasága, a mi csak fűszerekből és liktáriumokból készült, s ezt is odaszámítva mégis csak külön menyekzői vacsorája volt Jónásnak a török szultán minden vendégségeinél. Az a menyekzői ágy is drágább volt még a híres Hamilton nyoszolyánál is, a miben egy éjszakai búbájos álomért kétszáz aranyat kellett fizetni. (Ha akadt olyan boldog, a ki megkivánta.)

Csak a hajnali napsugár keltette föl őket.

Akkor is Szaffi ébredt fel elébb, ő költögette fel szelid hizelgéssel Jónást, a miért az nem is haragudott.

— Emlékezel-e még rá, mit jövendölt neked a kártyából szegény anyám?

— Hogyne emlékezném? A mit a feleségem a menyekző éjszakáján álmodni fog, az beteljesül

s attól én kétszerte gazdagabb leszek, mint az apám. No hát mit álmodtál?

— Elmondom, hallgass rá. Egy nagy hosszú ősz szakállú férfi jött elém, aranyvirágos selyem török kaftányban, egy nagy arany botra támaszkodva, s azt mondta: „Leányom! én vagyok Mehemed, temesvári basa. Tudd meg azt, hogy ezen a helyen vannak elásva az én kincseim, azokkal együtt a te vőlegényed apjának, Botsinkay Gáspárnak a tömérdek drágaságai. Jegyezd meg jól, hogy tudjad a helyet, a hová azok el vannak rejtve. A hová a botsinkai templom tornyának a gombja veti az árnyékát délben tizenkét óraker, hét napot számítva az urad születésének napja után, ott ássatok le két singnyi mélységre; a kincseket megtaláljátok. Én, Mehemed basa az enyéimet te rád hagyom örökségbe: az urad vegye el az apja örökét.

Héj, de nagyot ugrott erre a jó hirre Jónás úr fektéből.

— Ez mind egy szóig szent és igaz! Az anyám csiziójában még csak most van az „érvágások“ hónapja, a te születésed pedig a „hólyaghúzó“ hónapjára esik: az idáig még negyvenkilencz nap.

— No hát az is majd letelik, negyvenkilencz napig csak él az ember földi gyümölcsessel meg csókolózással. Kinek lesz panasza?

— Nekem nem.

— Nekem sem.

S azért sem volt boldogabb ember náluknál. Valahányszor megéheztek, csókolóztak.

Hanem harmadnap azt mondá Jónás: „Tudod mit? Nem várok én még negyvenhat napig: hanem kifogok az időn.“

— Hogyan fogsz ki?

— Hát ez a toronygomb árnyéka, a mi ide a kastélyom udvarára vetődik, minden nap odább megy. Én tehát minden délben tizenkét órakor egy czöveket verek a toronygömb árnyékának a közepébe. Ha ezt így folytatom hét napig, akkor aztán majd kitalálom én abból, hogy merre halad ez a toronygömb árnyéka? s hol fog megállapodni majd negyven nap múlva?

— Ejnye, bizony igazán találtad! mondá reá Szaffi.

S rögtön hozzá kezdtek.

Nem tanultak ám ők se geometriát, se astronomiát: mégis kifundálták, ketten összevetve az eszük erejét, hogy a megjövendölt napon hol fog a gömb árnyéka delelni?

Csak az éjszakára vártak, hogy hozzá fogjanak.

A palota kertjében mindenfelé látszottak a nyomai a kincskeresők turkálásainak: a mély gödrökben ott heverték a rozsdás csákányok és ásók, a miket a csalódott áskálók boszúsan ott hagytak, csak nyél kellett beléjük meg egy földhordó kosár iszalagból.

Estétől reggelig ásta a gödröt Jónás úrfi; Szaffi meg hordta ki a földet a fején a kosárral.

Még nem is pitymallott, hogy megzörrent a csákány alatt valami. Itt van a kincs! Egy nagy

vaskondér volt, rézfedővel letakarva. Azt nagy hamar kiemelték. Nehéz volt, kettőjüknek is dolgot adott beczepleni a kastélyba.

Ott kiöntötték a tartalmát a földre. Csupa huszasok, meg denárok voltak. Lehetett egy pár ezer rénes forint.

— De hisz ez csak ezüst pénz. Nincs közte egy arany sem, mondá Jónás.

— Talán csak azért fehér, mert a holdvilág süt rá; a napvilágnál sárga lesz.

De biz az a napvilágnál is csak ezüst maradt. Ez bizony még nem nagy gazdagság.

— No kedvesem; ez hát a te örökséged, a mit Mehemed basa rád hagyott, mondá Jónás.

— De én ezt mind te neked adom.

— De én pedig nem fogadom el tőled: mert a hol ez volt, ott kell lenni az én örökségemnek is, a mit az én apám hagyott én rám. Én árok tovább. Ezt csak tartsd meg te magadnak.

S egészen helyes úton járt Jónás bég. Az a kondér ezüst csak azért volt oda elásva, hogy ha a kincskeresők véletlenül, vagy a „varázsnnyil“ (Wünschelruthe) segélyével, vagy a nagypénteki lángfellobbanás által valahogy eltalálnák az igazi rejteket, a mint erre az üsttel tetézett kondérra akadnak, azzal beérjék és aztán tovább álljanak. Csak Jónás úrfi tudhatta azt, hogy ott még többnek is kell lenni.

Még két éjjel ásott tovább. Már kötélén kellett felhúzni Szaffinak a kiásott földet, olyan mélyen lement.

Egyszer aztán csak beszakadt a föld a lába alatt s Jónás úrfi leesett a mélységbe. Az omló föld nyakig eltemette.

De Szaffi nagy hirtelen leereszkedett utána a kötélén, s kiszabadította a rögök alul. Épkézláb maradt. Nem tört el semmi porczikája.

Egy nagy üreg volt az, a mibe Jónás beleesett.

A nagy sötétségen vajmi hamar segített Jónás úrfi. Minden magyar ott hordta a tarsolyában az akkori villanyvilágítási készüléket, a mi állt egy tűzköből meg egy aczélból. Azt ha folyvást szikráztatta, épen olyan jól látott mellette, mintha Edison lámpája volna.

A hányat szikrázott a tűzszerszám, annyi tündérország meséje tünt fel a föld alatti sötétségben.

Az egész kincshalmaz itt volt. Alig lehetett lépni közöttte. Egy arany kargyertyatartóban még benne volt a viaszgyertyacsutak. Azt tüzes taplóval addig fujta Jónás, míg lánggra lobbant. Most azután már volt elég világosság, a minél végignézze kincsei tárházát. „Csak álmom ne volna ez!” Mondogató magában. Mert annak is sok volt. A menyasszony álmának folytatása volt ez! A legnagyobb drágaságokat mind Szaffi kötényébe rakta. Legalább, hogy ha ő felébred is az álomból, Szaffinál megmarad az a kincs.

Másnap lóra ült Botsinkay Jónás s vízenberken keresztül átgázolt Temesvárra. A nyerge mögé volt kötve egy kétrekeszű iszák, tele tallérokcal. Egyenesen a kormányzóhoz ment.

Az már hallotta hírét Feuerstein tábornok tréfái után a furcsa új birtokosnak: a kinek van egy nagy kastélya, de nincs neki mit enni, annál-fogva feleséget keres, hogy megélhessen.

— No hát Botsinkay uram, hogy találta a gazdaságát odahaza? kérdezé komázva.

— A legjobb rendben, kegyelmes uram, felelt Jónás. Épen abban járok, hogy kegyes gyámoltását kikérjem. Legelőször is adjon nekem kegyelmességed egy regiment katonát, a kik a töltéseimet, vizárkaimat újra megcsinálják: dupla lénungot fizetek nekik. Azután a mennyi asztalos, lakatos, kárpitos, pallér csak van Temesváron: annak én mind munkát adok esztendeig. Azután kérem kihirdetni az egész bánságban, hogy ha vannak szegény emberek, kiknek lakóház kell, szántó-föld kell, jöjjenek Botsinkára; mindennel ellátom őket: adok nekik vetőmagot, igavonó marhát, ingyen ajándékba. Azután mihelyt az út Botsinkára annyira elkészül, hogy járható lesz: kérek harmincz társzekeret, azokat én mind megrakom ezüsttel, a mennyi rájuk fér: vigyék fel az én fölséges királyasszonyomnak, az most nagy háborút visel, elkel nála a pénz.

A kormányzó majd hanyatt vágta magát nevetében; de nemcsak maga, hanem valamennyi tiszték, a kik nála voltak, mind nagy hahotával kísérték Jónás úrfi szavait, s mentől többet mondott, annál édesdedebben kaczagtak fölötte.

— De ez igazán olyan jó tréfa kelmedtől, mondá Merci tábornagy a vállára csapva Botsin-

kay Jónásnak; ez párja annak a nótának, hogy „Hallod-e spanyol király! Most mindjárt élembe állj! Az országod megveszem. A pénzt érte leteszem, Madridnak az utczáit gyémánttal kirakatom!” Hahaha!

Botsinkay Jónás pedig nem szólt semmit, hanem megfordult a sarkán, kiment, levette a lova hátáról az iszákot, visszajött vele; ott kioldozta az iszák száját s kiöntötte a tartalmát az asztalra: csupa jó oroszlán tallérok voltak azok, a minőkkel a törökök fizettek hajdanában.

— Hát itt van ez a csekélység kóstolónak. Tessék ezt a legénység között kiosztani foglalóképen, igyák meg az én egészségemre. Ilyen pénz van az én kastélyomban háromszáz hordóval. Száz hordó a királyé belőle. Vivat Maria Theresia, Rex Hungarorum.

— Vivát, vivát! kiabálták most aztán egyhangulag az előbbi nevetők s Jónás úrfit csaknem a tenyereikre vették s ettől a naptól fogva nem volt okosabb ember a bánáti földes urak között Botsinkay Jónásnál.

Mint a tündérpálcza ütésére, úgy megváltozott egyszerre Botsinka és tájékának képe. Ezer meg ezer ember állt neki a gátkészítésnek, vízlecsapolásnak; a mocsárvíz lefutott a földekről: a hol tavasszal a békák kuruttyoltak, ősszel már a béres legény fütyörészett, az ekét kísérve; az elzüllött lakosság visszatért a házaiba; a kastélyba helyreköltözött a régi pompa; az aklok megteltek

paripákkal, a hodályok merinó juhokkal, béresházak szolgálattal, pitvar, tornácz czifra, léhűtő cselédséggel. Jöttek már vendégek is ötlovas hintókon a gazdag urasághoz, a kinek annyi volt a kincse, hogy még a királynak is ajándékozott belőle! Kétszáz dragonyos kísérte azt a szekérsort, a min a botsinkai kastély udvaráról szállították Bécs városába azokat a penészes hordókat, a mikben élire volt verve a pénz.

Hanem a sok pompás terem és palota közül egy szobácskát úgy hagyott Botsinkay Jónás, a hogy a lakodalma éjszakáján volt: fűből vetve az ágy; egy köpenyeg a terítő rajta. Ez a szoba volt Szaffié.

Nem jött ő ki soha a vendégek közé: akár-hogyan hitta is az ura. Tudja jól, hogy arczpirulást okozna neki a jelenlétével; kicsufolnák érte, hogy ilyen cigányleányt tudott feleségül venni. Nem is kérdezősködött felőle senki. Olyan volt, mintha nem is lett volna.

Hanem Jónás, mihelyt az úri vendégeitől szabadulhatott, csak odamenekült mindig abba az egyszerű kis szobába, s ott tudott csak édesen aludni, azon az illatos szénaalmon: király nem oly büszke a koronájára, mint ő a maga szerelmesére. Ha magukra maradhattak, akkor voltak csak igazán boldogok. Olyankor, ha eltávozott minden vendég, maga mellé ültette Jónás Szaffit a két-kerekű egy lovas kocsijába, s úgy járták be ket-tecskén az egész nagy dominiumot, a hol újra fel kezdett éledni a hajdani paradicsomtájék.

— Lásd, én ezt mind te neked adom, mondogatá Jónás Szaffinak.

— Ne adj te nekem semmit, csak magadat, suttogá vissza az asszony.

...„Asszony?“ Én bizony nem tudom, hogy az egyházi kánonok szerint asszony-e már, vagy csak leány?

A SZAFFI KINCSEI.

A sok dicsőséget még tetézte a Bécsből leérkezett császári kegy. A bánsági főparancsnok egy napon felhivatá Temesvárra Jónás uraságot (nem „urfit“ többé) s az összegyűlt tisztikar előtt tudatá vele, hogy dicsőségesen uralkodó királyasszonyunk a trón és a haza körül szerzett érdemeiért a dicsteljes Szent István-rend lovagkeresztjével kegyeskedett őt felruházni. Ott Jónás megkapta az érdemrendet, a hozzá tartozó lovagöltözetet és a piros bőrbe kötött statutumokat. Az utóbbiakból megmagyarázá neki az auditor, hogy mint a Szent István-rend lovagjának, az a kiváltságos szabadalma van, hogy mikor a királyi asztalhoz lakomára hivatalos, az étekfogók minden más rend lovagjai előtt tartoznak őt megkínálni a pecsenyés tállal: és ha a bárói címért folyamodik, az neki menten megadatik.

Mikor hazament Botsinkára, felölté a kapott rendjelmezt, a piros selymes tunikát, a hermelin-

prémes, földig érő zöld bársony paláستtal, a mit elől arany láncz csatol össze; hozzá feltette a hermelin kalapot, a rengő kócsagtollal; úgy mutatta be magát Szaffinak.

Hej mekkorát nevetett rajta a jó asszony, mikor ilyen díszben meglátta az urát, alig tudott helyretérni a kaczagásból.

— Ejnye, bizony olyan vagy, mint nagypénteken a passiojátékban a Kajafás.

— Hát nem tetszem így neked?

— Sokkal jobban tetszel nekem abban a kerek köpönyegedben, a mibe egyszer betakartál, — tudod, mikor az a nagy eső esett.

A nagy esőre már nem emlékezett Jónás, hanem a kerek köpönyegre, a mivel a Szaffit betakarta, igen.

Le is vetette a czifra jelmezt s eltette az almáriomba és nem gondolt rá többet.

De biz a báróságra sem ám. — Itt lett volna már, csak egy rövid kis folyamodásba kerül, s adva adják. — Volt eszébe! — Máson járt a gondja.

Torkig volt lakva a magas nagyurakkal. Nem kívánt velök többet egy tálból cseresznyét enni. — Szaffitól hallott sokat beszéltetni a cigányokról; az érdekelte jobban.

Hát ugyan miről is beszélhetett volna neki a jó Szaffi; ő nem ismert mást, csak a cigány nemzetet.

Abban az időben volt „cigány nemzet“ is. Úgy hívták. Egy egész nemzet volt. Hogy milyen

nagy lehetett, azt ki lehet venni abból, hogy évenként 2000 forint „Toleráncztaxát“ fizetett a királynak. — Mikor a nagy Savoyai Eugén herczeg a temesvári capitulatio feltételeit aláírta, a midőn a „kuruczok“-ról csak ily megvetőleg nyilatkozáék: „la canaglia pou andare, dove vuole“ (a söpredék mehet, a merre akar), addig a „czigány nemzet“-nek megengedi, hogy idebenn maradhat az országban. Később szabadalmat kapnak a bányamivé-
lésre és a kohászatra. És ez természetes. A czigány nem hadakozó nép. Ha szeretné a háborút, nem bujdosott volna el a hazájából világtalan világgá. Lehet neki parancsolni: — fölvesz minden tréfát, gorombaságot. A mi olyan munka, hogy senkinek sem tetszik, az mind a czigányra vár. Aztán tud alkalmazkodni. A kinek a határában lakik, annak a vallását tartja, voltaképen pedig mind valamennyinek hátat fordít, s hisz a maga boszorkányaiban s megkeresztelt gyermekeit a pattogó tűz fölött avatja föl régi pogány szertartásai szerint. Bátran beszél a világ folyásáról, tudja jól, hogy az ő nyelvét nem érti semmi idegen, s közötte nincs kém, sem áruló.

Ezt a nemzetet szerette különösen Botsinkay Jónás. Nemcsak Szaffi miatt: ámbár ez is egy ok volt rá; kóbor életében szokott még hozzájuk. — Most azután összeszedett a Temesvárról szétzül-
lött czigányhadból egy falura való népet s azokból egy új telepet alakított valahol a hegyszakadékok között, a hol rengeteg erdei voltak. Ott azok vasbányát nyitottak, kohókat építettek, s folytat-

ták a maguk mesterségét, a mitől kormos lesz az embernek a keze és a pofája. — Egy egész falu csupa cigányokból; fekete házakkal, fekete benne asszony, férfi, gyerek, még az utcán végig folyó patak is fekete. A mély völgyből éjjel-nappal hangzik fel a nehéz pörölyök csattogása, az ásók, kaszák, ekevasak pengése az üllő és kalapács között. Ez volt Jónásnak a legkedvesebb látogatóhelye. Napokon, éjeken keresztül elnézte a fekete legények munkáját a kohók kemenczéje körül, s valahányszor érczet ömlesztettek, el nem maradt onnan.

Ezt a vasverő falut hívták Czigándiának.

Ez a tréfás faj is úgy ragaszkodott hozzá: mintha közülök való volna. Jó földesuruk volt, s védelmezte őket az „urak“ ellen. A ki valami csinyt követett el: nem hivatta fel a compania uriszékre, tömlöczbe sem csukatta; hanem előhozatta a vajdával, s az atyafiaival jó sort veretett rá: azzal megelégedett. Holmi malaczlópásért szót sem tett; mintha észre se venné.

Volt ennek a cigányfalunak egy öreg vajdája. Olyan fehér volt már a haja és szakálla, mint a gyapju, a képe pedig meg olyan fekete, mint a kordován. Ez ismerte a Czafrinka cigánynőt, a Szaffi anyját. Sokat beszélt felőle Jónásnak. Az volt a hatalmas asszony! Ott volt az öreg vajda is, mikor kinvallatták Szögedében. Ő neki kellett a kínzó eszközöket tüzesíteni; mert legjobban értett hozzá. Mindent magára vallott a Czafrinka, a mit csak az urak kérdeztek tőle. Hogy ő volt a boszorká-

nyok kapitánya; hogy a sátánnak eladta magát, vérével aláírt szerződésben; hogy az ördögtől lett megkeresztelve s akkor Ololorum nevet kapott, hogy repülni tud seprűn és felkantározott hordón, azon szokott járni Világosvárra, a boszorkánykomákkal lakomázni, meg a szegedi Öthalomnál, hogy át tudott változni kerékké s úgy gurult végig az utczán; hogy eladta a törököknek az esőt, szárazságot csinált s ha kinyitott egy zsákot, abból forgószelet tudott eresztetni a vidékre; marhát, embert megrontott varázslatokkal, máskor meg holt embereket föltámasztott, új lelket fújt beléjük; tükörből jövőndőt mondott; még az áldozatostyát is megbabonázta; ezt mind magára vallotta, a mikor kinozták, hanem egyet hiába kérdeztek tőle: azt, hogy mit csinált a botsinkai plébánusnak a kanalaival? Miért hozta el azokat neki az úrfi a pap asztaláról? Erre nem felelt semmit, akárhogy sütögették.

Jónásnak ilyenkor mindig valami hideg borzongott végig a hátán. Mikor ő csak tréfát akart azzal csinálni! S aztán egy ártatlan lélek hogy lett halálra, pokolra küldve az ő tréfája miatt.

Ezt a férgét a lelkének soha sem is birta elalattatni. Valahányszor Szaffit ölébe vette, mindig ez az agyonkínzott asszony jutott az eszébe, a ki neki megjövendölte, hogy a felesége menyekzői éjszakáján meg fogja álmodni az ő elrejtett kincseinek titkát. És minden úgy történt. Az lett a jutalma érte a jövőndőmondónak, hogy máglyán megégették.

Most aztán felrakná már az elpusztított asszony leányára a legdrágább kincseit, ruházná gyémánttal, rubinttal; de annak semmi ékszerben sem telik kedve. Nem örül az semmi csillogó drágakőnek, finom arany kősöntyűknek; mindig jó kedve van, csak olyankor szomorkodik el, mikor Jónás valami drágasággal kínálgatja, mikor gyöngyfüzért fon a nyaka körül.

— Nem kellenek én nekem ezek a kincsek, suttogja Szaffi szomorúan. Az én kincsem nincs még a föld alul kiásva.

— Mi az a te kincsed?

— Azt én meg nem mondom. Találd ki magadtól.

— Anyádtól maradt rád?

— Bár maradt volna!

Jónás aztán megint elbarangolt cigány telepére, bámulni éjente a kohóból ömlő izzó érczuhatagokat; s az alatt újra meg újra elmeséltette magának a Czafrinka kínszenvedéseit: hogy talán majd akkor megtudja, hogy mi kincset hagyott a bűvésznő maga után. De a vajda nem tudott semmi kincsről. A mi mindenféle babonás czók-mókja volt a boszorkánynak, azt mind vele együtt megégették a máglyán, abból semmi sem maradt meg.

Egyszer aztán tovább kérdezősködött a vajdától: hát azután mi lett, mikor megégették a Czafrinkát?

„Akkor összeszedték a megmaradt hamvait,

belerakták egy vasládába, s azt elásták az akasztófa tövébe.“

Most már tudta Jónás, hogy hol van a Szaffi kincse!

— Tudod te, hogy hová lett elásva?

— Hogyne tudnám. Én tettem a gödör fenekére.

— Ne szólj senkinek semmit róla. Én azt a ládát azokkal a hamvakkal el akarom onnan hozni.

— De ki vezet oda?

— Bizony te!

— De én nagyon félek.

— Mitől?

— Az ördögtől meg a hóhértól.

— Magam végzem azt el; te csak odavezetsz.

— Ha meglátnak, megfognak!

— Éjjel megyünk oda, mikor zivatar van!

— Én nem bánom, uram. De ha az ördög ott kap kettőnket, téged visz el: rólam azt hiszi, hogy fajtája vagyok.

— Hát akkor mit félsz tőle?

Csak a Medárdus napját várta meg Jónás: nagy zivatarral végződött. Bizonyosra lehet menni. Negyven nap mindig lesz zivatar. Az nappal is igen szép tűnemény: éjjel még szebb. Mikor úgy mennydörög, úgy veri a jéggel vegyes zápor a falakat, minden jó lélek iparkodik földél alatt maradni. Akkor ugyan akár az egész szegedi akasztófát ellophatják az Öthalom tetejéről.

Jónás kiszemelt magának a vajdán kívül még

öt derék cigánylegényt a javából, s egy éjjel hetedmagával útra kelt Czigándiából Szegednek.

Minő út volt az! Keresztül azon a mocsáron, a mi a régi térképeken így van megnevezve: „Morast, über den nicht durchzukommen ist.“ (Mocsár, melyen nem lehet áthatolni.) — A cigány meg a cigánynak a lova keresztül gázolt rajta. A hol a mocsár elvégződött, ott kezdődött a bozót, s azután a rengeteg erdő, a mit nem laktott más, csak rőt vad, vaddisznó és farkas: csak az átkanyargó lomha folyók partjain akadt egy-egy halásztelep sűrű tövissel körül sövényelve a dúvadak ellen. A ki lefekszik a buja fűbe aludni, mire fölébred, a ruhája mind tele van kigyóval. Hatodnapra érkeztek meg a Tisza partjára, a honnan Szeged sánczait, meg az Öthalom tetejéről égremeredő vesztőhely hat oszlopát megszire meglátni.

Ott meglapultak nádkévékből rakott kunyhók alatt, s nappal kialudták magukat, felváltva az őrtállókat, a kiknek embertől nem, de a csordafarkasoktól kell őriznie a legelésző lovaikat.

Estefelé csakugyan megjött a mindennapos zivatar. Előre jelenté a jöttét az ezernyi halászmadár, hojsza, kócsag sivalkodása a nádas fölött; meg a bögölyök millióinak boszantó rajai. Az ég behúzódott.

— Siessünk át a tulsó partra, míg nyakunkba nem szakad az ég! mondá az öreg vajda, s azzal mind a heten, mint megannyi lovon ülő ördög, neki vágattak a Tiszának s átúsztattak rajta.

Mire kikaptattak, sötét éjszaka lett.

Jónás egy szálas jegenyefa-csoportig vezette a lovas kísérőit; ott a legényeket hátra hagyva, maga egyedül, az öreg vajdával neki vágatott az Öthalomnak.

A feketekék zivataros égtől élesen elvált a halmot koronázó hatágú fehér épület. Szép kis korona! A vesztőhely.

Oda kellett tartaniok.

A zivatar szele hajtotta maga előtt a fenyéren az ördögszekeret. Szeged városában harangoztak minden toronyban, hogy a zivatart elfordítsák; de úgy látszik, hogy másutt még jobban harangoztak; mert az mégis csak erre jött.

Csülökig ért a futóhomok a lónak s a szél is szembefútt.

Az a folytonos hempergő dörgés, az a folytonos szikrázó villámpislogás a felhők között csalhatatlan előhírnöke volt a jégesőnek.

— Siessünk, vajda, hogy menedékbe jussunk.

— Szép kis menedék, mondhatom! Az akasztófa alá.

Más szárnyék bizony nem volt, se távol, se közel.

Eljutottak a történelmi Öthalomhoz, a mit egymást eltemető nemzedékek hordtak ottan össze az alföldi síkság közepett. Ebből készültek mai időkben a föltámadt Szeged körtöltései, felemelt utczái. A földvágó kapa ott költögeté fel egymás után Etele hunjait, a marahán rézkardos vitézeket, egész a legalul fekvő kőfejszés kelta harcosokig;

hegyes fejű, lapos fejű, gömbölyü tekekoponyájú, elmúlt nemzeteket. Legfelül a vesztőhely. Valamennyi dicsőséges hősnek a csontja felett a haramiák és boszorkányok megátkozott maradványai.

A roppant tömör négyszög-épületnek hat, magasra emelkedő oszlopa volt, vastag vasrudakkal egymáshoz kapcsolva, minden oszlopból egy támasztékon vaskampó meredt még elő. Néha napján a szél minden kampón, de még a vasrudakon is sorban csak úgy kalimpáztatta a légben tánczó alakokat. Most épen csak egy libegett ott magában.

Jónás és a vajda a vesztőhely kapuján bevették a lovaikat, s ott összebékózták, hogy el ne fussanak.

— Keressük meg azt a helyet, mondá Jónás a vajdának.

Az öreg cigánynak a foga vaczogott féltében: „amáró dáde!“ mormogá magában a cigány miatyánkot; de sehogy sem tudott az első mondatnál tovább eljutni: mert egyre közbecsapott a mennykő.

— Siessünk! a míg a jó idő tart!

— Jó az ördögöknek!

— Látod-e már azt a jegyet?

— Hogy ne látnám? ott van a negyedik oszlop lábára mázolván szénnel egy tizküllős kerék; az a boszorkányok jele. Attól két lépés befelé: a hol a lábad alatt döng a föld; ott van a Czafrinka a vasládában.

Épen annak az oszlopnak a tetején himbálózott az a magányos emberalak a kinyuló fogason.

— Megtaláltam. Fogd az egyik csákányt. Segíts ázni.

— Jaj uram, félek, hogy elvisz a devla!

— Ha visz, velem visz: hát aztán ki veri fel a patkót a lovamra a másvilágon, ha te nem jössz velem?

Jónás maga vágta bele a csákányt elébb a földbe, a hol az döngött a lába alatt s mikor a vajda látta, hogy nem csap fel a láng a földből, vérszemet kapott s neki állt segíteni.

De annál jobban csapkodott le a láng az égből. A szörnyű égzengés egy perczig nem tartott szünetet, s közbe zúgott a jégeső kerepelése végig az avaron: igazi itéletidő volt. A sirbontókat védte a magas fal, a jégcsapás rézsút jött, nem érte a fejeiket.

— Ásd a répát, ásd! ásd! Erre is tekints, arra is tekints! dörmögé magában a vajda, áltatgatva magát azzal a tréfás mondással, a mivei a gyermeket mulattatja az apja, az üstökét rángatva az alatt gyöngéden: „ásd a répát, ásd, ásd!”

Nagyot kondult a csákány a vasláda tetején.

— Itt van. Rátaláltam. Segíts fölemelni, szólt Jónás.

— Jaj, de nehéz; a lidércz ül rajta. Nem tudsz uram valami diák mondást?

— Dehogy nem: „Ásáte, Kapáte.” No ugy-e hogy megmozdult? Ez-e az a láda?

— Csak látnám; de sötét van, s én nem vagyok bagoly.

— No majd mindjárt világos lesz: mereszd ide a szemed.

Lett is világosság, több a szükségesnél. A hétágú istennyila épen oda csapott le recsegve, süstörögve a vesztőhelyre! mintha az egész faltömeg tűzlángba borult volna, kévemódra szétsugárzó szikráival egyszerre több helyen lecsapva s aztán körülfutott az oszlopokat összekötő vasrudakon, veres izzóvá téve valamennyit, végre szertelövelt a kiálló vaskampókból. Az egész épület a nagy halommal együtt úgy rengett, reszketett a rászakadó ég csapása alatt.

— No ez-e az a láda? sürgeté Jónás a vajdát.

De ez ijedtében úgy megnémult, hogy egy szónak nem volt ura.

Az a feje felett lógó harmadik ember pedig alkalmasint gondolt valamit odafent; vagy talán a villám égette el a kötelét, egyszerre csak a rázkódó oszlop tetejéről leugrott a vajda nyakába.

— Jaháj! ordított az öreg dáde; engem már visznek.

— Nye bojsza! Biztatá Jónás úrfi. Nem bánt az már senkit. Nem látod, hogy a keresztfiad, a kit tegnapelőtt akasztottak fel lólopásért. Gyere, temessük el ebbe az üres verembe.

A vajda meggyőződött róla, hogy csakugyan nem az ördög az, a ki a nyakára vetette magát.

Akkor aztán rendén elhantolták azt a pihenni

vágyó embert abba a csendes ágyba, a miből a Czafrinkát kivették.

A kiemelt vasládát Jónás felkötötte a lova hátára a nyereg mögé.

A vajda nagyot fohászkodott a bevégzett munka után.

— Soha életemben sem kívánkozom többet az akasztófához!

A zivatar elvonult dörögve. Ott hagyott maga után egy télmezőt. A messze síkság fehérlett a jégtől, a miben csülökig gázoltak a lovak.

Ha most a karámokban, a cserények mögül kidugta a fejét a pásztorember, a csikós, a gulyás s meglátta azt a két fekete alakot végig ügetni lóháton a jégtől fehér mezőn, az ugyan szentül megesküdhetett rá, hogy az ördögök jártak ott, ellopni az akasztófáról a maguk keresztfiát.

— — — — —
— — — — —

Ugyanazon erdőn, bozóton, mocsáron keresztül, a melyen idáig jött, vissza is törtetett Jónás egész Botsinkáig, anélkül, hogy útközben emberi teremtéssel találkozott volna, a cigányok ki nem beszélnek azt.

Szaffi már kétségbe volt esve, el nem tudta képzelni, hova lett az ura.

Jónás összeázottan, sárosan, tépetten, arcza, keze tele tövisekarmolástól lépett be hozzája.

— Tudod-e, hol jártam? ott voltam, a hol a te felásatlan kincseid vannak rejtve. Felvertem: elhoztam.

Azzal elővette a felleghajtója alól azt a vasládát, s letette az asztalra.

Szaffi vad sikoltással veté magát a ládára s két gyöngé karjával kebléhez szorítva, nyögé fuldokolva: „Oh anyám! Te drága, kedves anyám!” s azt a rozsdás vasat nem sajnálta csókjaival tetézni.

— Ez volt-e a kincsed, a mi után sohajtoztál? kérdé tőle Jónás.

Szaffi szavak helyett csak a szemeivel tudott válaszolni, de azokban annyi hála, imádat, szerelem volt; annyi boldogság, üdv, megdicsőülés sugárzott ki belőlük, hogy három versíró nem tudná azt mind elmondani.

— Most hát boldog vagy már? kérdé tőle Jónás, az ölébe vonva.

— Az vagyok. Az lettem. Csak még egy kicsiny kis óhajtásom van hátra, ha azt is betöltenéd? ugy-e hogy megteszed? ugy-e hogy nem tagadod meg?

S olyan hizelkedve czirógatta össze Jónásnak az arczát, hogy az egész engedelmessé lágyulva mondá neki:

— Ugyan mit kérhetnél te én tőlem, a mit én te tőled meg tudnék tagadni?

— Hát csak azt az egyet, hogy engedd meg nekem, hadd tegyem én el azt az én feltalált kincsemet olyan helyre, a hol az ilyen kincsek állnak. Neked van egy nagy pompás családi sirboltod, a hol fényes nevű ősapád, anyád nyugosznak, faragott márványkövek alatt. Engedd meg, hogy hadd

rejthessem el én is oda, a kit úgy szerettem, a szegény cigányasszonyt: a máglyán megégetett, elátkozott boszorkányt, de a ki nekem édes szülöm volt. Nem tudja azt meg senki, úgy elrejttem ottan. Nem csufolnak ki érte; nem pironkodom miatta. Csak én magam fogom tudni nyugvó helyét. Szentelt víz sem éri, csak az én könyeim, elrejtett koporsóját. — Engedj ennek az én alázatos könyörgésemnek.

Jónás pedig mogorva ránczokba szedte a homlokát s azt mondá Szaffinak:

— Nem én! Bizony nem engedem ezt meg! Hogy nekem lopva odarejtsed az én fényes őseim közé az elítélt boszorkányt. Az érdemeikkel dicsekvő, aranyos nevekkel kérkedő márvány sír- emlékek közé egy névtelen pusztá követ be nem hagyok állítani, a minek a háta mögé szégyen, gyalázat van rejtve. — Hanem azt kívánom, hogy ezek a hamvak, a miket te kincseidnek neveztél, meg legyenek tisztítva az igazságtalan ítélet szennyétől; arról a névről, a mihez te azt a szót kötöd: „édes anyám“, a szenny le legyen mosva. Igen, azt kívánom, hogy fényes gyászkiórával mellett, fáklyákkal, címerekkel, halotti zsolozsmák éneklése alatt szállítsák e hamvakat a megszentelt sírba, s fehér márvány-kő álljon a fölött, arany betűkkel, a mik azt hirdessék, hogy a legjobb anya nyugszik ott a fényes ősök sorában. Ezt fogom megtenni.

Szaffi azt hitte, hogy most repülnek az égbe mind a ketten.

— De hogy tudod te ezt megtenni? kérdezé remegve a kéjtől, a gyönyörtől.

— Az az én dolgom lesz. Rögton hozzá kezdek. Lehet, hogy egy évig nem látsz; de híremet majd hallod; s mikor újra meglátsz, az történik meg, a mit mondtam. — Addig ápd kis gyermekeinket.

FIAT VOLUNTAS TUA.

(Legyen meg a te akaratod.)

Soha jobbkor nem érkezhett volna az a Botsinkay által küldött pénz a császárvárosba. Mária Terézia minden oldalról ellenségtől körülvéve, hadsereg nélkül, pénz nélkül állt annyi hatalmasokkal szemben. Burkus, bajor, francia, spanyol, olasz, muszka mind összeröfönt ellene.

A magyar karok és rendek ugyan nagy lelkesülten kiálták, hogy „vitam et sangvinem!“ de hozzátették, hogy „sed avenam non . . .“* A lelkesedést tett követte, hadseregek támadtak elő a földből, s ime ugyanakkor a hadviseléshez való pénz is támad elő a földből.

Ez új fordulatot adott a veszve hitt ügynek; a vereségre diadalok következtek, a magyar csapatok Potsdamig száguldoztak, a királyné trónja meg lett mentve. Jutalmak osztogattattak.

* Életünket és vérünket; — de zabunkat nem.

Tudta ám azt jól Botsinkay Jónás, hogy őt a háta mögött minden ember „czigány-báró“-nak nevezi.

Volt valami jussa hozzá.

Olyan barna volt a képe, mint azoknak a szép czigánylegényeknek, a kiknek az arczsinét mi sápadt európaiak úgy irigyelhetjük; azonfelül is mindig szeretett a czigányok közt lakni. (Hát még ha azt megtudnák, hogy czigányleány a felesége.)

„Czigány!“

Senki sem szereti, ha úgy hívják. Senkinek sem tetszik ehhez a nemzetiséghez tartozni. A szegény czigányt lenézi még a paraszt is. A mely munka olyan utálatos, hogy senkinek sem kell, azt a czigányra bizzák; más munkához még közel sem eresztik, azt mondják: „nem szereti czigány a szántást“. Kergetik egyik falu végiről a másikra, mert azt hiszik, hogy lop, csal, s boszorkányokkal czimboráz. Ha ütik, nem szabad neki jajgatni, mert ha jajgat, akkor kinevetik.

Hát még „czigány-báró“-nak neveztetni.

A czigány utolsó a parasztok között, a báró pedig utolsó az urak között. (Minthogy „a bárónál kezdődik az ember“, annálfogva felülről lefelé ő nála is végződik.)

Minthogy pedig Jónás ezt a titulust le nem koptathatta magáról, azt gondolta ki, hogy ő azt fényesre fogja kicsiszolni. Kívívja a becsületét a czigány névnek — csak azért is.

Azt tette, hogy az új telepből összeszedett százötven czigánylegényt a javából, a kik leg-

jobban meg tudták ülni a lovat szőrén: azoknak csináltatott zöld dolmányt, veres nadrágot, fehér csákót; felfegyverezte őket huszárok módjára. Aztán maga állt a svadrony élére, úgy vezette fel őket a nemesi táborba.

Ezzel is megjárta, mert a mint bemutatta a csapatját a büszke generálisnak, az ezzel a szóval pipázta le:

— Itt most nincs foltozni való vasfazék.

Azzal hátra küldték őket a bagázsiás szeke-
rek mögé, s komiszárust rendeltek melléjük, a ki a tiz körmükre vigyázzon.

Jónás abban az egyben csakugyan cigány természetű volt, hogy a gorombaságért nem szokott soha felpattanni: eltette, mint a vaczkort, csepü közé, a míg megpuhul. Más úrfi az ilyenért bizony kihivta volna egy szál kardra a generálist.

Ő várt a maga sorára. Majd eljön az!

Csak egyszer nagy ütközet legyen!

Az is megjött.

Nem azért kívánta pedig ezt olyan nagyon Botsinkay Jónás, mintha feltett szándéka lett volna a csata napján kivont karddal az öklében csodadolgokat hajtani végre a maga fekete serege élén. A cigány csak olyankor verekszik, ha nagyon megszorítják s nincs más menekülés, akkor aztán megmutatja, hogy mit tud?

Pedig milyen szép lett volna ez a következő mondás az ütközet után:

„Eddig feketék voltunk a naptól, most fehérek lettünk a burkus vértől!”

Ez bizony mondatlan maradt, — Botsinkay cigány dandárja össze sem mérte a kardját az ellenséggel. Hanem azért tett annál sokkal nagyobb szolgálatot a hadseregnek. A burkusok tönkrezúzták az ütközetben a császári seregnek hatvannégy ágyúját. Botsinkay cigányjai aztán neki gyürkőztek, s másnapra valamennyi összetört ágyúszekereket és talpat ismét összekovácsolták; az invalidus ágyúkat megint ki lehetett állítani a csatatérre.

— Hát van-e már foltozni való vasfazék? kérdezé e hasznos műtét után Botsinkay a gúnyolódó generálistól. Ez volt az ő boszúállása.

A generális aztán nagyon megdicsérte ezért a jó szolgálatáért, s a csapatjának hivatalos czímet adott: „tábori kovács dandár“-nak nevezte. Jónást pedig megtette „főstrázsamesternek“ ennél a csapatnál.

Hű szolgálataiért hivatalosan is cigánybáró lett a neve.

Nem csinálhatott olyan jó dolgot, nem érhetett olyan kitüntetés, hogy ezt a gúnynevet még az is mind jobban bele ne tetovirozza a bőrébe.

S nem haragudott érte!

Eszébe jutott Szaffi odahaza, — meg az a két kormos purdé!

Látnátok csak azt a két pár nagy fekete szemet, a milyen nincs senkinek a világon, csak a cigány gyerekeknek!

Csakhogy ezeket nem volt szabad mutogatni. Botsinkay Jónás egy szép napon meghívást

kapott Bécsbe. Rögtön felutazott; egész úri pompával, négylovas hintóban, czifra kísérettel. Már akkor a helyreállított uradalma is olyan nagy jövedelmet hajtott, hogy nem kellett szégyenkednie semmi mágnások előtt.

A királynő nagy kitüntetéssel fogadta őt Bécsben, s ennél fogva az udvarnál egyszerre kedves emberré lett; kiváltképen mivelhogy mindenki azt hitte róla, hogy ő még nőtlen legény. És ő nem merte megvallani senkinek, hogy feleséget hagyott otthon, a czigány Szaffit.

A királynő csakhamar bárói czímmel ruházta őt fel és ezredesi ranggal, annál a huszárcsapatnál, a melyet Jónás saját költségén szerelt fel, s a melynek az élén aztán egy kis hadi csete-patéban is résztvett s ott elég vitézül viselte magát.

Hanem, valljuk meg az igazat, hogy nem érezte ő magát jól sem az udvari fény közepett, sem a dicsőség mezején. Mással volt tele a szive.

Megjött már a báróság is, a mikor épen nem is cserkészett rá, de mikor már a vállán hordta, akkor tapasztalá, hogy de még csak egy csizmasarokkal se lett magasabb tőle, mint azelőtt volt. Minden dicsőségnél többet ér az a kis csendes szoba ott a botsinkai kastélyban, a hol a Szaffi varrja a kis fiúknak a tarka ingecskéket. (Már akkor valának ketten.) Csakhogy ezt nem merte ám senkinek elmondani.

Az első békekötés öröme nagy ünnepélyt rendeztek az udvarnál, hivatalosak voltak arra a legújabb nemesi méltóságra emelt magyar csa-

ládok is. A bájos királyasszony udvarához vont a nemzet előkelőit, a mi csak szépségben, vitézségben és gazdagságban sok közül kiválik. — Az ilyen udvari bálból Jónásnak sem lehetett kimaradni. Hisz a mi a tánczot illeti, akármifélet csak egyszer kellett neki látni, hogy azt eltanulja, nem csak ilyen tánczokat tanult ő, hanem hegyével fölfelé állított kardok között, égő gyertyával a feje tetején. Biz a legújabb francia kontratáncz sem került neki nagy fejtörésbe.

De azért mégis megtörtént vele az a szégyen, hogy az udvari bálban, a hol neki is részt kellett venni a colonneban, úgy elbáméskodott, hogy minden figurát elrontott; s a tánczosnéját olyan méregbe hozta, hogy az utoljára a legyezőjével a vállára csapott s megdorgálta, hogy mit ügyetlenkedik.

Pedig hát teljes oka volt Jónásnak az elmélázásra; mert az átellenes párnak a szebbik fele meglepően hasonlított az ő egykori imárottjához, Arzéna kisasszonyhoz. Csakhogy ez a módi viselet, meg az arczfesték, a puderezett hajépitmény, a szépség-flastromok némi idegenséget kölcsönöztek a megjelenésének. Aztán nem is nevetett, mikor ő rá nézett, hideg, feszes maradt. De azért mégis ő volt az valósággal, ezekbe a szemekbe de sokat nézett Jónás úrfi, mikor még csak úrfi volt! Ezek a párduczszemek!

S aztán folyvást egy gondolat háborgatta: az a bolond ötlet, hogy mi lenne belőle, ha ő most csak egyszerre a tenyerére vetné magát s

a sarkantyús csizmáival az ég felé sasirozna szemközt az eléje kontrázó szép kísértetnek. Majd az ördög vitte el a nagy kívánságtól, hogy ezt megcselekedje. Egészen bele is izzadt ebbe a kontratánczba.

A mint annak vége volt: valaki hátulról a vállára üt, s „báró úrnak“ szólítja.

Jónás báró az ő régi kedves barátját, Feuerstein bárót látja maga előtt.

— Ah! hát te „is“ itt vagy! mondja neki.

— Barátom, én itt itthon vagyok, subsummál gyöngén Feuerstein; én a királynőnél udvari kamarás vagyok.

Nem is úgy értette Jónás, hanem: hogy „te is itt vagy, a hol Arzéna kisasszony!“

— Hát a báróné is itt van?

— Nem. Az otthon maradt. De ne beszélj te az én bárónémról; hanem a magadéról.

— A magaméről? (Jónás megszeppent, no most mindjárt kipattan a Szaffival kötött titka.)

— Igen. Ő felsége maga rendezte úgy, hogy a kontratánczban te szemközt kerülsz a szép Arzéna-val s gyönyörködött a bekövetkezett sikerben, a mit a te furcsa zavarodba jövedeled elárult. Ő felsége már értesülve van felőle, hogy te megkérted Arzéna kisasszony kezét; az ő kegyessége elhárított minden akadályt, a mi közöttetek állt: Loncsár uramat magyar nemessé tette, tégedet báróvá.

Hej, de hosszúra nőtt Jónás úrfinak a bárói ábrázatja erre az örvendetes tudósításra.

Nem szólt semmit, csak a kedves barátjának a kezét szorongatta.

— De ne törd össze a kezemet csupa háládatosságból. Hiszen igaz, hogy én voltam a legmelegebb szószóló melletted a királynőnél.

Tudta ezt Jónás bég nagyon jól. Annak a galamb vitte levélnek minden szavára jól emlékezett.

(„Köszönöm a gráciát! mondogatá magában. Bárói koronát már kaptam, hét ággal, ha Arzénát elveszem, még két szarvat kapok hozzá: grófi korona lesz belőle; nem, ilyen könnyen nem akarok gróffá lenni!)

Hogy húzza ki most a lábát ebből a kelepczéből?

Hiszen hogy Arzéna kezét megkérte, az igaz. Arról a levélről pedig, a mit a galambbal együtt elfogott, nem beszélhet; mert azért kikorbácsolják. Legjobb volna felfedezni, hogy már van felesége; de a természetes esze azt súgta neki, hogy ezzel még ne álljon elő.

Kivel közölje itt a szorongattatást? Teljes életében mindig azt látta, tapasztalta, hogy a magas uraságokban nem jó bízni. Szerencséje, hogy jó adag bolondság volt a fejében. A királynénak pedig volt egy kedvencz udvari bolondja. (Valamikor magyar kálvinista diák volt.) Botsinkay ezt a másik bolondot választotta ki kebelbarátjának, annak tárta fel minden titkát az otthon hagyott feleségről.

— Jaj komám, ez nagy baj neked, mondá a királynő bolondja. Tudod, hogy itt az udvarnál

sokat adnak a jó erkölcsre. A te házasságod vad házasság; mert az egyházi kánonok ellen köttetett, tanúk nélkül, kihirdetés nélkül. Az ilyent a mi királynőnk szigorúan bünteti. Van Bécsben egy rettenetes törvényszék, a minek „szüzességi tribunál“ a neve. Ez tartozik evidentiában tartani minden alattvalónak az erkölcsseit, de különösen a nemesekét és főtisztékét, s jaj annak, a kit ez hibában talál. Ebben az egy vétségben a királyné nem kegyelmez meg senkinek. — A mely asszonyféle a férjének nem törvényes felesége, az elveszett erre a világra nézve. Van Bécsben egy nagy javító börtön, a hová az ilyen állapotban talált asszonyokat bezáratják, s nem hiszem, hogy olyan tele volna ez a börtön, hogy a te Szaffid is el ne férne még benne. Téged pedig, ha ez kitudódik, száműznek az udvartól, megfosztanak rangodtól, czímedtől, még a birtokod is utána mehet. Nagy bolondság ez, hallod-e! Hanem hát a bolondságot csak bolondsággal lehet helyrehozni. Holnap nagy ebéd lesz az udvarnál, a melyre te is hivatalos vagy. Ebéd után tartsd magad a királyné közelében, s aztán a többit majd bizd rám. Te csak tedd magadat mentül ostobábbnak.

— No az nekem nem nagy megerőltetésbe fog kerülni.

Másnap az udvari ebéd végeztével, az áhítatos királynő rendelete szerint, az egész vendégseregnek asztalbontás után el kellett mondani fenhangon a miatyánkot latinul.

Az udvari bolond ott állt Jónás háta mögött.

Egyszer csak elkaczagja magát az imádság között. Az ima végeztével a királynő haraggal kérde a bohóctól:

— Mit nevetett kend az ima közben?

— De már hogy ne nevettem volna, felséges asszonyom, mikor ez a cigánybáró a helyett, hogy „fiat voluntas tua“ azt imádkozza, hogy „fiat voluptas sua“ (meglesz az ő gyönyörűsége).

Jónás elég ostoba képet csinált hozzá, hogy most már mindenki nevensen rajta. Csak a királynő nem. Ő nem szerette, hogy a szent dolgok felett tréfálózsanak.

— De hát tanulja meg a helyes mondatot! Fiat voluntas tua!

— Megtanulja biz ez, a jámbor; ha fölirod neki kegyesen erre a papirosra.

A bohóc egy összehajtott papirt tett a királynő elé az asztalra, készen tartva az iralt is hozzá.

Miért ne tette volna meg neki azt a királynő; oda írta neki szép férfias gömbölyű betűkkel: „fiat voluntas tua“.

— De már a nevedet is rajzold alá, hadd idvezüljön tőle az a vad pogány.

A királynő jó kedvében volt: jó hírek jöttek Angliából; ezt is megtette a bolondja kértére.

— No most erre két heti időhaladékat kérek! mondá a bohóc; az alatt, a fejemet teszem egy fületlen gomb ellen, hogy betanítom annak a vad bárónak ezt a hosszú mondást.

Az egész udvar nevetett szegény czigánybáró rovására.

Mikor pedig különvehettek egymást, akkor a bohóc kitarta azt az összehajtott papirost s megmagyarázta Jónásnak, hogy mi van annak a belsőjébe írva. Az ő folyamodása volt az a királynőhöz, a miben először is az van kérve, hogy a királynő ötöt és Szaffit a tudatlanságból eredt vétéség terhe alól kegyesen oldja fel; másodsor, hogy engedje meg neki a törvényes egybekelést gyermekei anyjával, Szaffival, a kinek egyéb neve nem ismertetik, és harmadsor, hogy a püspökség tegye deficientiába a botsinkai papot, s rendeljen helyébe más plébánost.

Ezt az instantiát szentesíté a királynő a hátlapra írt nevével és a „fiat voluntas tuá“-val.

— Már most ezzel vágtass haza Botsinkára s addig vissza ne jöjj, míg feleségeddel együtt nem hivat a királynő.

Jónás báró nyargalt haza lóhalálában s vitte a királynő jóváhagyó levelét püspökhöz, kormányzóhoz. Semmi kifogás nem lehetett ellene.

Hanem mikor Szaffinak is elmondá a dolgot, őszintén bevallva az egész csalfaságot, akkor a nő a lábaihoz borult s zokogva könyörgött: „Ne tedd ezt, jó uram! Nem szabad a koronás királynővel neked tréfát üznöd. Nagy baj támad ebből. Hagyj engem világgá menni a két porontyommal, mintsem én miattam veszélyt vonj magadra. Vedd el a szép úrnőt, a kit a királynő neked szánt jegyesül, ne gondolj én reám. Nagy a világ, elférek

én benne; ha esem, nem esem nagyot; de ha te elesel, az ország veszít vele. Ez az egész vidék mind árvaságra jut.

De Jónás felemelte Szaffit a földről keblére: „És ha akkorát esném is, hogy a fejemmel a Tátrát ütném meg, s a sarkammal a Vellebit hegyet: még sem hagynálak tőlem elszakíttatni soha téged. Inkább vegyék el minden rangomat, kincsemet, birtokomat; kergessenek világgá: készebb vagyok veled együtt futni, cigány-sátor alatt lakni; kötélen tánczolóással, bukfenczezéssel keresni a kenyeremet, a hogy nevelő apám kereste. Ha egyéb nem maradt rám a koldusoktól, az az egy rám maradt, hogy egymást el nem hagyják!”

Erre a szóra aztán Szaffi büszkén felemelte a fejét; arcza egészen átváltozott: olyan lett, mint egy fejedelemasszony.

— Akkor tehát vezess az oltárhoz. Megtudod, hogy nem érdemetlenre vesztegettél ennyi hű szerelmet!

Botsinkay Jónás most már minden törvényes szertartást megtartott, a hogy parancsolva van. A pécsi püspököt kérte fel az esketésre.

Mikor a püspök azt kérdezte a menyasszonytól, hogy mi a neve? mi a vallása? Szaffi szelid, csendes hangon felelt meg rá.

— Igen is, van nevem. Apám volt Szaffi Kuli khán, a tatár Ghiraiak nemzetségéből, Mehemed, temesvári basa leányának férje. Anyám keresztyén volt (Isten nyugtassa meg), a szent keresztségben Zsófia nevet kaptam! itt vannak az irások, a mik

mind ezt bizonyítják. Sok esztendő előtt, mikor az atyám halálán volt, elmondá anyámnak ezt a titkot, hogy hová vannak elrejtve Mehemed basa kincsei, s elküldött bennünket Magyarországra, hogy legyünk ott, azon a helyen, és várjunk rá, míg egyszer a Botsinkay család ivadéka visszakerül a bujdosásból s birtokát elfoglalja: akkor közöljük vele azt a titkot. Nem voltunk boszorkányok, nem voltunk bűvésznők; egy titkot őriztünk. A mi azután történt: Isten akarta, hogy így történjék.

E megoldás után, természetesen, a királynő haraga is lecsillapodott, Szaffi mint fejedelmi vér jelenhetett meg az udvarnál, s szépségével ott is diadalt nyert.

A Botsinkay család a Bánátnak nevezett magyar Kanahánban mind a mai napig virul és hatalmas, s tagjai grófi koronát hordanak, a minek az ágait bizony nem a feleségeik révén, hanem a maguk érdemeivel szerezték.

OLCSÓ JÓKAI

1911. november havában jelent meg:

1. sz. Az egyhuszasos leány
A nagyapó várkastélya
2. „ A dagól torony
Bosszú a túlvilágon
- 3-4. „ A sárga rózsa
5. „ Az ezerkettedik éjszaka
- 6-8. „ Páter Péter
9. „ Ne hagyd magad
10. „ A fekete sereg

1911. december havában jelenik meg:

- 11-12. sz. A cigánybáró
13. „ Párbaj Istennel
Az utolsó kacaj
14. „ Vén emberek nyara
A feredzse
- 15-16. „ Az apja fia
- 17-20. „ Bálványos vár

1912. január havában jelenik meg:

21. sz. Még sem lesz belőle te-
kintetes asszony
22. „ A csigák regénye
23. „ A fránya hadnagy
- 24-25. „ Rendkívüli nők
- 26-30. „ Egy játékos a ki nyer

Egy-egy szám ára füzve: 40 fillér.
Kapható minden könyvkereskedésben.

OLCSÓ JÓRAI

Legközelebb a következő
művek jelennek meg:

A barátfalvi lévita	A rosszul osztott testvérek — Názli Hanem
A csigák regénye	A szegénység útja
A Damokosok	A talmi asszony. Láda!
A fekete vér	Kérnek! Jössz-e?
A fránya hadnagy —
A nyulak históriája	A tengerszemű hölgy
A gazdag szegények	A véres kenyér
A három királyok csillaga	A vérontás anyaga és más
elbeszélések
A három márványfej	A világlátott fiú és más
elbeszélések
A háromszínű kandur és
más elbeszélések	Az apja fia
A hol a pénz nem Isten	Az aranyember
A hosszuhajú hölgy	Az asztalos családjá —
Három királyné
A jedikulai rab — Van der
Guld ur	Babazemek
A két Trenk	Baróthy Lona — Az chető
drágakő
Aki holta után áll bosszút	Börtön virága
Akik kétszer halnak meg	Chinchilla herceg — Excuse
Csalavér
A kiskirályok	De kár megvédeni
A krónika	Egész az északi pólusig
A lélekidomár	Egetvivő asszonyszív
Álmodád — A múmia	Egy hírhedt kalandor
A lócsel tehér asszony	Egy játékos, a ki nyer
A Magláy-család	Enyim — tied — övé
A magyar Faust és más
elbeszélések	1848—1849
A mi lengyelünk	Fejedelmek és Fra Diavolo —
Makodí
A nagy ellenség — A két-
életű	
Anekdoták	

OLCSÓ JÓKAI

EGY-EGY SZÁM 40 FILLER

13. sz.

40 fill.

Párbaj Istennel
Az utolsó kaczaj

RÉVAI-KIADÁS

ZADOR

OLCSÓ JÓRAI

Legközelebb a következő
művek jelennek meg:

A barátfalvi lévita	A rosszul osztott testvérek — Názli Hanem
A csigák regénye	A szegénység útja
A Damokosok	A talmi asszony. Láda!
A fekete vér	Kérnek! jössz-e?
A fránya hadnagy —
A nyulak históriája	A tengerszemű hölgy
A gazdág szegények	A véres kenyér
A három királyok csil-
laga	A vérontás angyala és más
elbeszélések
A három márványfej	A világlátott fiú és más
elbeszélések
A háromszinű kandur és
más elbeszélések	Az aranyember
A hol a pénz nem Isten	Az asztalos családjá —
Három királyné
A hosszuhajú hölgy	Babszemek
A jedikulai rab — Van der
Guld ur	Baróthy Ilona — Az ehető
drágakő
A két Trenk	Börtön virága
Aki holta után áll bosszut	Chinchilla herceg — Excuse
Csalavér
Akik kétszer halnak meg	De kár megvénülni
A kiskirályok	Egész az északi pólusig
A krád	Egetvivő asszonyszív
A lélekidomár	Egy hírhedt kalandor
Álmodád — A múmia	Egy játékos, a ki nyer
A Magláy-család	Enyim — tied — övé
1848—1849
A magyar Faust és más
elbeszélések	Fejedelem és Fra Diavolo —
Mahadi
A mi lengyelünk	Fekete gyémántok
A nagy ellenség — A két-
életű	
Anekdoták	

OSZAK

OSZK

OSZK

